

Araştırma Makalesi / Research Article

İHTİYÂT MÛLÂZİM-I SÂNİ (AHMET) NACİ EFENDİ'NİN
MİLLÎ MÛCADELE HATIRATI:
SAMSUN'DAN İZMİR'E*

Ercan YALÇIN**

Öz

Türk İstiklâl Harbi; pek çok komutan, subay, erbaş ve erin büyük fedakârlık örneği sergiledikleri topyekûn bir savaş oldu. Yaklaşık üç yıl süren mücadelenin en önemli kaynakları; savaş esnasında yapılan yazışmaları içeren arşiv vesikaları, ordu ve meclis gibi kurumların resmi yayınları ve dönemin basınına yansıyanlar olarak belirtilebilir. Bunların yanı sıra, Türk İstiklâl Harbi'ni bizzat cephede yaşayan komutan, subay ve askerlerin tuttıkları notlar ve sözlü anlatımları da bu dönemin anlaşılması manasında oldukça önemlidir. Özellikle yaşanan olayların insanî boyutunu tüm çıplaklığıyla ortaya seren bu anılar, Türk İstiklâl Harbi'nin manevi ve sosyal içerikli ayrıntılarını içerirler. Aslında savaşın teknik ve siyasi anlatımları yanında; savaş ve insan ekseninde, verilen mücadeleleri sonradan okuyanlar ve öğrenmek isteyenler için farklı bir boyut ortaya koyarlar.

Ele alınan hatırat Samsunlu bir İstiklâl Harbi gazisine aittir. Mustafa Kemal Paşa'nın 19 Mayıs 1919'da Samsun'a çıkışına dair gözlemlerinin de yer aldığı yirmi beş sayfalık hatırat; Ahmet Naci Efendi'nin Samsun'da Rum çetelerine karşı verdiği mücadeleden silah arkadaşlarıyla birlikte Eylül 1922'de İzmir'e ulaşmalarına kadar geçen zaman dilimini konu alır. Çalışma Ahmet Naci Efendi'nin "*Samsun'dan İzmir'e*" adını verdiği hatıratını ve Necmeddin (Necmi) Cihan ile babası hakkında yapılan mülakatı içermektedir.

Anahtar Kelimeler: Hatırat, Mustafa Kemal Paşa ve 19 Mayıs 1919, Türk İstiklâl Harbi, Samsun'da Millî Mücadele, 15. Fırka, Eskişehir-Kütahya Muharebeleri, Sakarya Savaşı, Büyük Taarruz.

* Bu makalede Etik Kurul Onayı gerektiren bir çalışma bulunmamaktadır.

There is no study that would require the approval of the Ethical Committee in this article.

Bu makale 11-14 Haziran 2019'da düzenlenen "100. Yılında 19 Mayıs ve Millî Mücadele Uluslararası Sempozyumu"na bildiri olarak sunulmuş, ancak bildiri kitabı basılmadığından yayınlanması mümkün olmamıştır. Çalışma, bildiri metni üzerinde yapılan değişikliklerle son şeklini almıştır.

** Dr., Öğr. Gör., Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Bölümü, (e-posta: ercan.yalcin@omu.edu.tr), (Orcid: 0000-0003-4028-9593).

RESERVE OFFICER (AHMET) NACI EFENDİ'S MEMOIRS OF THE NATIONAL STRUGGLE: FROM SAMSUN TO IZMIR

Abstract

The Turkish War of Independence was an all-out war in which many commanders, officers and privates demonstrated remarkable acts of self-sacrifice. The most important sources of the struggle that lasted for about three years are archive documents containing the correspondence made during the war, official publications of institutions such as the army and the parliament, and those reflected in the press of the period. In addition to these, the notes and oral narrations of commanders, officers and soldiers who experienced the Turkish War of Independence in the war front are also very important for understanding this period. Especially the memoirs that reveal the human dimension of the events experienced in all its nakedness, contain the moral and social details of the Turkish War of Independence. In addition to the technical and political narrations of the war, they present a different dimension for those who to read and want to learn later about the struggles given in terms of war and humans.

The memoirs in question belongs to a veteran of the Turkish War of Independence from Samsun. The twenty-five page memoir, which also includes observations of the day when Mustafa Kemal Pasha arrived in Samsun on May 19, 1919, covers the time period from the struggle against the Greek gangs in Samsun to when his weapon with companions reached Izmir in September 1922. This work contains Ahmed Naci Efendi's memoir entitled "From Samsun to Izmir" and an interview with Necmeddin (Necmi) Cihan about his father.

Keywords: *Memoirs, Mustafa Kemal Pasha and 19 May 1919, Turkish War of Independence, National Struggle in Samsun, 15th Division, Battles of Eskişehir-Kütahya, Battle of Sakarya, Great Attack.*

Giriş

Günlük mü, Hatırat mı?

Abdülkadir oğlu Ahmet Naci Efendi'nin¹ kaleme aldığı yirmi beş sayfalık notlar okunduğunda, bunlar ilk anda hatırat ya da günlük olmak üzere iki farklı şekilde tanımlanabilir. Ahmet Naci Efendi'nin oğlu Necmeddin (Necmi) Cihan, kendisiyle yapılan görüşmede yirmi beş sayfalık eserin babası tarafından bir günlük şeklinde tutulmuş olma ihtimalinin yüksek olduğunu belirtmiştir. Necmi Bey çocukluk yıllarında, babasının konu ettiğimiz anılarını küçük not defterinden açarak kendilerine okuduğunu ve bu küçük not defterindeki yazıların eski harfli Türkçe yazı olduğunu söylemiştir.²

Ahmet Naci Efendi'nin kaleme aldığı notlar incelendiğinde, anıların tarih ve gün verilerek yazıldığı görülür. Bu haliyle bakıldığında notların günlük olma ihtimali oldukça yüksek görünmektedir. Buna karşın bahsi geçen notların bir günlük hüviyetini haiz olması için, yaşanan her güne ilişkin bilgi, not ya da yorum bulunması gerekirdi. Böyle düşünüldüğünde notların günlük niteliğinde değil de sonradan yazılmış bir hatırat olduğu düşüncesi daha ağır basmaktadır. Önümüzde üçüncü bir seçenek daha vardır ki, bu seçenek de Ahmet Naci Efendi'den kalan notların günlük olma ihtimalini güçlendiren bir husustur. Öyle ki; günlük olarak yaşanmışlıkları kaleme alan pek çok insanın özellikle önemli olaylar söz konusu olduğunda o güne dair not tuttukları bilinir. Ahmet Naci Efendi'nin hatıratı, gün gün tutulmamış olsa da olayların gerçekleştiği zaman diliminde kaleme aldığı notları olarak değerlendirebiliriz. Bu şekilde Ahmet Naci Efendi'nin notları, tuttuğu günlüklerden yararlanarak oluşturduğu bir hatırat niteliğindedir. Olayların yaşandığı ânı ifade eden; tarih, gün ve ayrıntılı yer, olay, kişi anlatımı yapılan bölümler bu savımızı güçlendirmektedir. Dolayısıyla, Osmanlı Devleti'nin yıkılışına giden son günlerin, yüz yıl öncesinin Samsun'unun ve Türk İstiklâl Harbi'nin çeşitli safhalarının anlatıldığı kıymetli haiz bir hatıratla karşılaşmaktayız.

Ahmet Naci Efendi'nin oğlu Necmi Cihan Bey; ne yazık ki, babasının eski harfli Türkçe olarak yazılmış küçük not defterlerinin akıbeti hususunda bilgi sahibi değildir. Necmi Cihan Bey, babasının Samsun Tütün Fabrikası'nda

1 Ahmet Naci Efendi bahse konu olan dönemdeki resmi evraklarda yalnızca Abdülkadir oğlu Naci Efendi olarak zikredilmektedir. Ancak kendisi adını Ahmet Naci olarak kullanmıştır. Çalışmada hatırat sahibinin kullandığı Ahmet Naci adı esas alınmıştır. Ahmet Naci Efendi soyadı kanunuyla birlikte Cihan soyadını kullanmaya başlamıştır. Çalışmada hatırat yazarından yapılan doğrudan alıntılara hiçbir müdahalede bulunulmamıştır. Öyle ki yazım dili hatırat sahibinin yerel ağzından izler taşımaktadır. Bu nedenle yazım yanlışları da dâhil olmak üzere hatırat sahibinin yazım şekline sadık kalınmıştır.

2 Abdülkadir oğlu Ahmet Naci Efendi'nin oğlu Necmeddin (Necmi) Cihan Bey ile 07.12.2018 günü yapılan mülakat. Mülakat, devam eden atıflarda adı geçen görüşme "A.g.g." şeklinde belirtilecektir. Görüşmeyi gerçekleştirdiğimizde Necmi Bey'in yaşı 74 olup 15.08.1944 doğumludur. Babası vefat ettiğinde ise Necmi Bey 14 yaşındadır.

çalıştığı esnada Arap harfleriyle kaleme almış olduğu notlarını sonradan günümüz harfleriyle temize geçirdiğini belirterek “iki nüsha olarak biz çocuklarına ayrı ayrı bıraktı” demektedir.³

Abdülkadir oğlu Ahmet Naci (Cihan) Efendi 1892 yılında doğmuştur. Mustafa Kemal Paşa'nın Samsun'a geldiğine şahitlik ettiğinde 27, I. Dünya Savaşı vesilesiyle seferberliğe çağrıldığında 22 yaşındadır. 28 yaşında iken Samsun'da 15. Fırka emrine giren Ahmet Naci Efendi, 29 yaş itibarıyla Türk İstiklâl Harbi'ne katılmıştır. Türk İstiklâl Harbi'ne kendisi gibi kardeşleri Nuri Cihan ile İbrahim Cihan da katılmış ve üç kardeş harpten gazi olarak dönmüşlerdir. Necmi Bey'in aktardığı üzere üç kardeş harpten döndükten sonra ekmek paralarını kazanmak maksadıyla Samsun Saathane Meydanı yakınında -şu an Gaziler olarak adlandırılan mevkide- bir kıraathane açmışlardır. Bir süre kıraathane işleten üç kardeş, gazi olmaları vesilesiyle kıraathanenin adını “Gaziler Kıraathanesi” olarak belirlemişler ve o tarihten bu yana bahsedilen yer Samsun halkı tarafından “Gaziler” mevkii olarak anılmıştır.⁴

Ahmet Naci Efendi idadî (lise) mezunu olması dolayısıyla tahsilli bulunduğu Samsun'daki Tütün Fabrikası'nda Ambalaj Bölüm Şefi olarak işe başlamış ve buradan emekli olmuştur. Fabrikada çalıştığı yıllarda eski harfli Türkçe olarak tuttuğu notlarını, fabrikada bulunan daktilosuyla günümüz harfleriyle yeniden yazmış ve daktilo ettiği hatıratını iki nüsha olarak hazırlamıştır. Bir nüshası günümüze Necmi Bey aracılığıyla ulaşan hatıratın diğer nüshası Necmi Bey'in yeğenlerinde iken kaybolmuştur. Necmi Bey'de bulunan nüsha günümüzde Samsun Kent Müzesi'nde İstiklâl Madalyası beratıyla birlikte sergilenmektedir. Ahmet Naci Efendi bir süre Samsun sahilde Park İskelesi üzerinde bir lokanta da işletmiştir. Çevresince diksiyonu düzgün, ağır başlı, şık ve temiz giyimli biri olarak tarif edilmektedir. Kalp rahatsızlığı nedeniyle 03.03.1958 tarihinde 66 yaşında iken vefat eden hatırat sahibi, Samsunlu olmakla her zaman kıvanç duymuş ve mezar taşına “Samsunlu Ahmet Naci Cihan” yazılmasını vasiyet etmiştir.⁵

1. Günlük ve Hatırat Kavramları

Hatırat, hâtıra sözcüğünün çoğuludur. Kamus-i Türkî'de Şemsettin Sami “hatıra hutûr eden şey, fikre gelen şey, hatırda kalmış şey”⁶ olarak hâtıra sözcüğünü ele alır. Muallim Naci ise “hatıra gelen husus, fikir; hatırda kalmış olan husus, keyfiyet. Cemi hâtırat ve bunlara dair yazılan eserlere de hâtırat deniliyor”⁷, diye yazar. Devellioğlu ise, “hatıra gelen, hatırda kalan şeyler; bir kimsenin yaşadığı

3 A.g.g.

4 A.g.g.

5 A.g.g. Ayrıca bkz: Ek-5.

6 Şemsettin Sami, *Kamus-i Türkî*, İkdâm Matbaası, Dersaadet 1317, ss.568-569.

7 Muallim Nâcî, *Lügat-i Nâcî*, haz. Ahmet Kartal, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 2009, s.209.

zamana, bulunduğu işlere, görüştüğü kimselere dair düşüncelerini ve duygularını içinde topladığı kitap"⁸ manasında hatırat sözcüğünü açıklar.

Hatırat, kavram ve terim olarak çok eski tarihli olamamakla birlikte yazılı en eski metinler içerisinde örneklerinin olduğu bilinmektedir. Sezar'ın Gallia Savaşı, Bilge Kağan'ın Göktürk Kitabeleri, Bâbü'r Şah'ın Vekâyî'i (Babürnâme) gibi eserler devlet adamlarının yazmış oldukları siyasi veyahut da tarihi hüviyeti haiz hatırat türlerinin ilk metinleri sayılırlar.⁹ Günümüzdeki manasıyla hatırat sözcüğünü ifade etmek gerekirse: "Hâtırat bir bakıma hayat tecrübelerinin ve intibalarının bakıyelerinin sonradan tespiti ve bu bakımdan günlük'ten (rûznâme) büyük bir farkı vardır".¹⁰ Bu tanımlama ekseninde günlükleri günün tespiti veya fotoğrafı şeklinde, hatıratı ise bir hayatın veya hayatın bir safhasının, bir tarafının hafızadaki bakiyesinin sonradan çekilmiş fotoğrafı biçiminde kabul edebiliriz. Birinci'nin ifadesiyle aslında "kişi hâtırat yazarı olarak kendi kendisinin vak'anüvisidir."¹¹

Hatırat ile günlük niteliği taşıyan metinleri birbirinden ayıran en önemli özellik günlüklerin olayların gerçekleştiği gün kaydedilen notlar şeklinde olmasıdır. Dolayısıyla, gerçekleştikten ve yaşandıktan sonra az ya da çok belirli bir zaman sonra yazılan, üstelik bazen yaşlılıkta kaleme alınmış çocukluk hâtıraları benzeri, yaşanmasıyla yazılması arasında uzun zaman bulunan hatıratlar, senelerin biriktirdiği yeni intibaları, değer yargılarını ve hayat tecrübelerini de içerdiğinden farklı özellik taşırlar. Lakin bu hâtıralarda günlük parçaları, mektuplar ve belgeler de yer alabilmektedir. Bu tür hâtıralar içerdikleri belge, mektup, günlük parçalarıyla yazılan hatıratın güvenilirlik derecesini artırır ve tarih araştırmalarında kullanılacak önemli belge değerine sahip olurlar.¹²

Yukarıda ortaya koyduğumuz hâtıra ve günlük ayırımına dayanarak, Abdülkadir oğlu Ahmet Naci Efendi'nin notlarını hatırat olarak değerlendirmek daha doğru olacaktır. Yalnız, bu hatıratı güçlendiren en önemli unsur, içerisinde yer alan günlük tarzında tutulmuş bilgilerin varlığıdır. Ayrıca Ahmet Naci Efendi'nin hatıratının içerisinde belge içeriklerine vurgu yaparak emir ve talimatlar hakkında verdiği bilgiler de kaleme aldığı hatıratının tarih araştırmalarında kullanılacak, güvenilirliği diğer hatıralara göre oldukça yüksek olan önemli bir eser olduğunu ortaya sermektedir.

8 Ferit Devellioğlu, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*, Aydın Kitabevi, Ankara 1984, s.405.

9 M. Orhan Okay, "Hâtırat", *TDV İslam Ansiklopedisi*, C.16, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul 1997, s.445.

10 Ali Birinci, *Tarih Yolunda Yakın Mazinin Siyasî ve Fikrî Ahvâlî*, 2. Baskı, Dergâh Yayınları, İstanbul 2012, s.18.

11 A.g.e., ss.18-19.

12 Okay, a.g.m., s.445.

2. Hatıratın Tarihi Kaynak Olarak Değeri ve Ele Alınış Yöntemi

Ahmet Naci Efendi'nin yirmi beş sayfalık hatıratının en önemli yönlerinden birisi Mondros Mütarekesi günlerindeki Türk askerinin ruhsal durumunu net bir biçimde ortaya koymasındır. Mondros Mütarekesi günlerinde Osmanlı askerlerinin çektiği sıkıntıları, köylerine dönüş yollarında başlarına gelenleri, askerlerin yaşamına mütarekenin hangi yönde etki ettiğini Ahmet Naci Efendi'nin hatıratında net bir biçimde görmek mümkündür. Buna ilaveten, hatıratın en dikkat çekici yönlerinden biri, hatıratı kaleme alan kişinin Türk İstiklâl Harbi'nin en önemli dönemeçlerinden birine tanıklığını aktardığı kısımlarıdır. Ahmet Naci Efendi, 19 Mayıs 1919 günü Mustafa Kemal Paşa'nın 9. Ordu Kıtaatı Müfettişliği göreviyle Samsun'a geldiği güne tanıklık eden ve gördüklerini kaleme alan ender kişilerden biridir. Mustafa Kemal Paşa'nın Samsun Hükümet Konağı'na girişi, o esnada konakta gerçekleşen konuşmalar ve şahitlikleri oldukça önemlidir. Bu tanıklık dolayısıyla dahi hatırat dikkate değerdir. Ayrıca Ahmet Naci Efendi'nin Samsun'da bir takım önemli isimlerle kurmuş oldukları İhtiyat Zabitan Cemiyeti'ne dair verdiği bilgiler de önem arz etmektedir. Hatırat sahibi bu bilgileri sunarken, dönemin Samsun'unun etnik, dini yapısından ve şehirde meydana gelen olaylardan bahsederek Samsun adına önemli yerel tarihi bilgiler sunmaktadır. Samsun yereli adına, özellikle burada gerçekleşen Pontusçu Rum çete saldırılarına karşı Türklerin ve Türk köylülerinin çektikleri, adeta döneme projeksiyon tutmaktadır. Askerlerin ve halkın bölgede gerçekleşen Rum şekavetine karşı aldıkları önlemler, direkt olarak mücadelenin içerisinde hem sivil hem de asker olarak yer almış bir isimden aktarılmış olmaktadır. Özellikle Samsun'da kurulmuş olan İhtiyat Zabitan Cemiyeti hakkında verdiği bilgiler, Millî Mücadele'de Samsun yerelinde oluşturulan cemiyetler açısından önem arz etmektedir. Ahmet Naci Efendi'nin anılarından cemiyetin kurucularının isimlerine kadar pek çok önemli bilgilerin kaydedildiğini görüyoruz.

Ahmet Naci Efendi'nin Samsun-Kavak hattı üzerinde 15. Fırka'ya bağlı olarak görevlendirilmesi, onun hem Pontusçu Rum çetecilere karşı mücadelede etkin biçimde yer almasını sağlamış hem de Fırkanın Anadolu'nun içlerine yönelmesiyle Türk İstiklâl Harbi'nin pek çok aşamasında bulunmasına vesile olmuştur. Bu açıdan İhtiyat Mülâzım-ı Sâni (Yedek Subay) Ahmet Naci Efendi'nin hatıratı yalnız Samsun yerelinde dönük önemli bilgiler vermekle kalmaz, Türk ordusunun geçirdiği merhalelerin önemli bir kısmında bulunma ve bunları kaleme alma sorumluluğunu da üstlenerek önemli bir hizmeti yerine getirmiş bulunmaktadır. Dolayısıyla hatırat hem Samsun yerelinde hem de Türk İstiklâl Harbi genelinde verdiği bilgiler bakımından kıymetlidir. Hatıratın içeriğine girilen bölümlerde durumun çok daha iyi anlaşılacağı kanaatindeyiz.

Hatıratın tarihi öneminden kısaca bahsettikten sonra, hatıratın incelemeye alınış biçiminden bahsetmek gereklidir. Hatırata bir bütün olarak bakıldığında 1914-1922 yılları arasını kapsadığı görülmektedir. Mondros Mütarekesi öncesi dönemden birkaç satır ile bahseden Ahmet Naci Efendi, daha çok Mondros Mütarekesi'yle birlikte terhis edilmişinden ve memlekete dönüş serüveninden söz etmektedir.

Hatıratı ele alırken Mondros Mütarekesi'ne kadar olan bölüm “*Umumi Harpten Mütarekeye: 1914-1918*” alt başlığıyla aktarılacaktır. Mütarekenin imzalanmasının ardından memleketine dönüş yapan Ahmet Naci Efendi'nin Samsun günleri ise “*Ahmet Naci Efendi'nin Samsun Yılları: 1918-1921*” alt başlığıyla işlenecektir. Ahmet Naci Efendi'nin 15. Fırka'yla, 1921 yılı itibarıyla, Ankara'ya doğru gerçekleşen İstiklal Harbi yolculuğu ise “*Ahmet Naci Efendi'nin İstiklal Harbi Yılları 1921-1922*” başlığıyla anlatılacaktır. Bölümlendirme yapılırken hatırat sahibinin olay ve konulara ilişkin koyduğu özgün başlıklar dikkate alınmıştır.

3. Ahmet Naci Efendi'nin “Samsun'dan İzmir'e” Adlı Hatıratı

3.a. Umûmî Harp'ten Mütareke'ye: 1914-1918

Abdülkadir oğlu Ahmet Naci Efendi 1914 yılının temmuz ayına rastlayan bir Ramazan gecesinde bir arsa üzerinde bulunan büyük bir kahvehanede¹³ oturur iken dönemin Samsun'unun önemli bir yerel gazetesi olan Aks-ı Sada¹⁴ gazetesinde bir ilave nüsha içerisinde çocuklar eliyle dağıtılan seferberlik ilanını görür. On paraya satılan Aks-ı Sada gazetesi ilavesinden satın alan Ahmet Naci Efendi, ilanı okuduğunda kendisinin de -1892 doğumlu olması nedeniyle seferberliğe çağrıldığını anlayacaktır.¹⁵ Seferberliğin ilan edildiği bu dönemde tüm Karadeniz'de olduğu gibi Samsun'da da Rus donanmasının sahilleri

13 Bahsi geçen kahvehane günümüzde Bankalar Caddesi olarak bilinen, Merkez Bankası ile İş Bankası'nın bulunduğu mevkide yer alır.

14 Aks-ı Sada (Anadolu Sesleri) Gazetesi 1908 yılında Samsun'da yayınlanan ilk gazetedir. Gazetenin imtiyaz sahibi Avnizâde Cemil Bey'dir. Başmuharrirliğini ise İbnü'l Hilmi İsmail Hakkı yapmaktadır. Mesul müdürü Dr. Sıtkı Avni olan gazete, 1918'de Dr. Sıtkı Avni'nin vefatı üzerine kapanır. Gazete 1920 yılında Sıtkı Bey'in kardeşi Şefik Avni (Özüdoğru) tarafından yeniden, haftada iki gün olmak üzere çıkarılmaya devam eder. Şefik Avni Bey gazeteyi 1948-1949 yıllarında da çıkarmış, ancak yürütemeyince Ali Hazinedar, Aziz Kadı oğlu ve Hatice Kocaman adında üç ortağa 36.000 liraya satmıştır. Üç ortak gazeteyi çıkartmayı durdurup yalnızca matbaa olarak faaliyetlerini sürdürmüştür. Bünyamin Kocaoğlu, “Millî Mücadelede ve Cumhuriyet'in İlk Yıllarında Samsun'da Basın Hayatı ve Cemiyetler”, *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, C.12, S.1, Yıl: 1999, s.156; Baki Sarısakal, *Samsun Basın Tarihi*, Samsun Araştırmaları-3, Barış Gazetesi Yayınları-9, Samsun 2003, ss.17-31; Bahar Bilici, *II. Meşrutiyet Dönemi Anadolu'da Bir Taşra Gazetesi “Aks-ı Sada (Anadolu Sesleri)”*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Samsun, 2019, ss.17-18.

15 Abdülkadir oğlu Ahmet Naci, *Samsun'dan İzmir'e*, s. 1. Hatırata ilişkin devam eden atıflar “adı geçen hatırat” manasında “a.g.h.” şeklinde kısaltılarak verilecektir. Hatıratın yapılan doğrudan alıntılar, yazım yanlışları da dâhil olmak üzere, hatırat sahibinin kaleme aldığı şekliyle aktarılmıştır.

tehdit altına aldığını kaydeden Ahmet Naci Efendi, Karadeniz’de bulunan bilumum yolcu ve yük vapurlarının seferlerini kestğini, bu nedenle yalnızca motorlu ve yelkenli kayıklar ile yolculuk yapılabildiğini kaydeder. 1914 yılında seferberlik emriyle, önce Samsun askerlik şubesinde yazıcı olarak, askerlik görevine başlayan Ahmet Naci Efendi, tahsili nedeniyle hizmet-i maksureye (kısa hizmete) tabi tutularak 1915 senesinin ocak ayında, “*lapa lapa kar yağın bir günde*”, un iskelesinden, yukarıda, bahsi geçen yelkenli kayıklardan birine binerek on yedi gün sonunda İstanbul Sarıyer’e iner.¹⁶

İstanbul’a ulaşan Ahmet Naci Efendi’nin ilk olarak Erenköy’de bulunan İhtiyat Zabıt Talimğâhına kaydı yapılır ve yaklaşık bir yıl sonra mümtaz (A) rütbesiyle talimğâhı bitirerek çekilen kura sonunda Pendik’teki Zabıt Talimğâhına muallim olarak gönderilir.¹⁷ Ahmet Naci Efendi İstanbul’daki askerlik hizmetine dair bu bilgileri aktardıktan sonra Pendik’te Zabıt Talimğâhı’nda bulunur iken İstanbul’un ahvali hakkında duyduklarını “...Müttefiklerimizle beraber mağlubiyetimizle neticelenen bu seferberlik 1334 senesi sonlarında yapılan mütarekeyi müteakip İstanbul düşman kuvvetleri tarafından derhal işgal edilmişti. Senelerden beri memleketimizi içinden kemiren yerli ve yabancı ecnebi millet bu işgal kuvvetlerinden aldıkları cesaretle İstanbul’da bulunan Türk zabıt ve polislerine karşı yaptıkları hareketleri Pendik’te haber alıyordum.” diyerek ifade eder. Mütareke dolayısıyla Pendik’ten ayrılacak olan Ahmet Naci Efendi, İstanbul’a gitmek için çektiği sıkıntıları kaleme aldıktan sonra, mütareke koşulları İstanbul’unda Türk askerinin duyduğu endişe ve mahcubiyeti satırlarına şöyle nakşeder:

“Param yok zabıt maaşım kesilmiş onbeş gün Pendikde aç, sefil bir durumda zaif ve hasta düşdüm. Bir fırsat bulup İstanbul’a gitmek icap ediyorsada tren parası tedarik etmem mümkün değil üzerimde buylunan bir eski battaniyeyi o zamanki para ile elli kuruşa satarak İstanbul’a giderken karşıma çıkacak herhangi bir tehlikedende gendimi korumak maksadile resmi elbisenin göğüs düğmelerini koparup ve apuletlerimide sökerek İstanbul’a indim. Mütareke şayiaları başladığı gündenberu İstanbula gitmemişdim. Köprüye çıktığımda İstanbulun insanca değişmiş olduğunu gördüm. Hasta ve perişanım. Cebimde on param yok tanış hiç kimsede göremiyorum. Kantarcılara doğru yollanarak eskiden tanıdığım bir otele giderek otelciden o civarda samsunlu kimse olup olmadığını sordum.”¹⁸

Terhis olmuş bir asker olarak Ahmet Naci Efendi’nin İstanbul’da yaşadıkları oldukça hazin bir manzara içermektedir. Müttefik güçlerce kısmî de olsa asker çıkarılmış olan İstanbul’un bu durumu, Türk askerlerinin üzerinde oldukça yoğun bir baskı oluşturmuştur. İstanbul’da halk ve askerler arasında konuşulanların, insanlar üzerinde oluşturduğu ağırlık ve tesir öyle bir dereceye ulaşmıştır ki, Ahmet Naci Efendi Pendik’ten İstanbul’a yaptığı yolculukta resmî elbisesinden göğüs düğmelerini ve apoletlerini sökme ihtiyacı duymuştur.

16 A.g.h., s.1.

17 A.g.h., s.1.

18 A.g.h., s.1.

Hatıratın devam eden satırlarında Ahmet Naci Efendi'nin otelci yardımıyla; Samsun'dan tanıdığı memleketlisi Mehmet Bey'e ulaştığı görülüyor. Ahmet Naci Efendi Pendik'ten ayrıldığı günden Mehmet Bey'i bulduğu ana kadar manevi olarak büyük yıkım geçirmiştir. Manevi yıkımın yanı sıra açlık ve sefillik Mehmet Bey tarafından Ahmet Naci Efendi'nin tanınmasını zorlaştırmış, Ahmet Naci Efendi'in kendini tanıtmayı gerekmiştir. Samsunlu hemşehrisiyle bir süre dertleşen Ahmet Naci Efendi, Mehmet Bey'in "*Senin bu halin nedir?*" sualine tafsilatlı cevap vererek içinde bulunduğu vaziyeti izah etmiştir. Mehmet Bey'den kendisine yardım edeceği sözünü aldıktan sonra kısmen rahatlayan Ahmet Naci Efendi, Mehmet Bey'le görüştüğü yazıhanenin karşısındaki otele, ondan aldığı parayı da cebine koyarak, iki gün sonra Gülnihal Vapuruna binmek üzere yerleşmiştir. Ahmet Naci Efendi'nin otele ulaştığı anla ilgili olarak "*...Gendisine çok teşekkür ettikten sonra otele gittim. Açlıktan iliklerim boş yoriyemiyordum. Zabittim terhis olduğum zaman samsuna kadar hiç değilse bir yol parası dahi vermemişlerdi.*"¹⁹ sözleri İstanbul'daki subay ve askerinin çaresizliğini gözler önüne serer.

Samsunlu hemşehrisi Mehmet Bey'in Gülnihal Vapuruna bilet ücretini de ödeyerek helalleştiği Ahmet Naci Efendi, yaklaşık üç yıl ayrı kaldığı ve hasretini çektiği memleketi Samsun'a bir sabah güneş doğarken ulaşmıştır. Samsun'a geldiğinden kimsenin haberi yoktur. İlk olarak evde kötürüm olarak, üç yıl önce bıraktığı annesinin yanına gitmiş ve sarılıp öpüştükten sonra tanıdıklardan kimlerin kaldığını görmek ve öğrenmek üzere Samsun sokaklarına kendini bırakmıştır.²⁰

3.b. Ahmet Naci Efendi'nin Samsun Yılları: 1918-1921

Ahmet Naci Efendi'nin İstanbul'dan Samsun'a gelişiyle birlikte, Samsun'a yönelik bilgilerin de hatıratında yer almaya başladığını görüyoruz. Samsun günlerine ilişkin olarak sözlerine şöyle başlıyoruz:

*"Samsun'da türk mahallelerle Rum mahallelerinin hududunu ayıran su başı nam mevki kadar gittim. Burası çarşı içerisi ve memleketin merkezi sayılırdı. Burada rum çetelerinin silahlı olarak dolaşmakta ve pontos teşkilatı kurulmuş olduğunu gördüm. Memleketin genç türk evlatları ve ihtiyar babalarında benim gibi seferberliğe iştirak ettiğinden kimi Çanakkale, kimi Galiçya kimisinde Kars hudutlarında şehit veya esir düşmüşlerinden memleketin hemen hemen ekseri erkeklerini rumlar teşkil ediyordu. Çünkü rumlar bu seferberliğe iştirak etmemiş ettirenlerde silahlarla beraber ordudan firar ederek dağlarda ve köylerde pontos eşkıyalarına iltihak ve onları takviye etmişlerdi."*²¹

19 A.g.h., s.2.

20 A.g.h., s.2.

21 A.g.h., s.2. Ahmet Naci Efendi'nin Samsun'da Pontus ideali için silahlanmaların ve teşkilatlanmaların gerçekleştirildiğini belirttiği anlarına paralel olarak; bu ideal için Rum mekteplerinde çocuklara yönelik olarak da faaliyetlerin gerçekleştirildiği bilinmektedir. Hasan Umur anılarında "*...Yine bugünlerde bir Rum mektebinde (Amerikalılar tarafından idare edilen Rum Darüleytami olduğunu zannediyorum) jimnastik talimleri yapan Rum çocuklarının*

Ahmet Naci Efendi'nin Samsun'a ulaşır ulaşmaz gözlemleri ve arkadaşlarıyla görüşmelerinden öğrendiği Samsun'un hal ve vaziyeti özetle böyle idi. Durum bu olunca kendisi gibi Umumi Harp'ten sağ salım çıkabilmiş ve Samsun'a dönebilmiş olan ihtiyat zabiti arkadaşları ve Samsun eşrafından önemli simalarla bir araya gelerek memleketi Pontusçu eşkıyalardan koruma ve kurtarma çaresi üzerinde düşünmüşlerdir. Bu maksada binaen eski Karadeniz Oteli aralığında (Geçioğlu Yazıhanesi) bir oda kiralanarak "İhtiyat Zabiti Cemiyeti" kurulmuştur.²² Hasan Umur anılarında İhtiyat Zabitan Cemiyeti'nin Samsun merkeziyle ilgili olarak "...kasabanın tam merkezinde, saat kulesi karşısında vaki bir binanın üst salonunu kendilerine idarehane ittihaz etmişlerdi" bilgisini aktarır.²³ Ahmet Naci Efendi cemiyetin üyelerine ilişkin bilgi de vermektedir. Cemiyet, gizli olarak ve geceleri toplanmaktadır. Cemiyet'in ilk toplantısında İstanbullu Topal Süreyya, Samsunlu Musazâde Avni Bey, Samsunlu Şevket (sonradan Kurmay Albay) ve Samsun'da İnhisarlar Başmüdürlüğü bilahare de Samsun Belediye Reisliği yapan Yanyalı Nazif²⁴ ve Hasan Beyler hazır bulunmuşlardır.²⁵ Cemiyet ilk toplantısını Ahmet Naci Efendi de dâhil olmak üzere altı kişiden oluşan azayla gerçekleştirmiştir. Toplantıda Yanyalı Nazif Bey cemiyet reisi olarak tayin edilmiştir. Cemiyetin aldığı ilk karar Samsun mutasarrıflık makamı ile temasa geçmek üzerine olmuştur. Toplantının ertesi günü sabahın erken saatlerinde Cemiyet Reisi Nazif Bey²⁶ mutasarrıflık makamına giderek kurulan cemiyet hakkında bilgi vermiş ve düşüncelerini arz etmiştir.²⁷ Mustafa Kemal Paşa; 9. Ordu Kıtâatı Müfettişi sıfatıyla İbrahim

söylemekte oldukları şarkıları ben de dinlemiştim. Rumca bilmediğim için tabii bir şey anlamıyordum. Bir gün, rumca bilen bir zabitimizden öğrendiğime göre, Rum çocuklarının söylemekte olduğu şarkılar Türklük ve İslamlık aleyhinde birçok tahkir kelimelerini ihtiva ediyormuş." biçiminde aktarmaktadır. Hasan Umur, *Samsun'da On Beş Sene*, Güven Basımevi, İstanbul, 1947, s.10.

22 Abdülkadir oğlu Ahmet Naci, *a.g.h.*, s.3.

23 Umur, *a.g.e.*, ss.39-40.

24 Samsun'da İnhisarlar Baş Müdürlüğü yapan Nazif Bey, 19.01.1935-25.01.1935 günleri arasında Samsun Belediyesi'nde belediye başkan vekilliği yapmıştır. *Samsun İl Yıllığı 1967*, Harita Genel Müdürlüğü Döner Sermayesi Basımı, yy., 1968, s.49.

25 Ahmet Naci Efendi İhtiyat Zabitan Cemiyeti hakkındaki vermiş olduğu bilgiler arasında Yanyalı Nazif Bey'den bahsederken "...bundan 24 sene evvel Samsun'da İnhisarlar Başmüdürlüğü bilahare de Samsun Belediye Reisliği yapan Yanyalı Nazif Bey" ifadesini kullanmıştır. Yanyalı Nazif Bey'in 1928 yılında Samsun'da İnhisarlar Başmüdürlüğü yaptığı bilinmektedir. Bu ifadeye dayanarak Ahmet Naci Efendi'nin hatıratını 1928+24=1952 yılında kaleme aldığını söyleyebiliriz. Abdülkadir oğlu Ahmet Naci, *a.g.h.*, s.3; <http://bigat.av.tr/index.php/tarihce/> (Erişim Tarihi: 17.01.2023).

26 Nazif (Bigat) Bey 1891 yılında Yanya'da doğdu, büyüdü ve Yanya İdadisi'ni bitirerek İstanbul'a geldi. İstanbul'da hukuk eğitimi gören Nazif Bey, hukuk fakültesini bitirmesinin ardından 1911 yılında gönüllü olarak Balkan Harbi'ne katıldı. Çalışma hayatına 1922 yılında Muratlı Nahiye Müdürü olarak başladı. 1925'te Akçadağ Kazasına "Kaymakam" olarak atandı. 1928'de Samsun'a İnhisarlar Baş Müdürü olarak gönderildi. İnhisarlar Baş Müdürü görevine Diyarbakır, Gaziantep ve İzmit'te devam ettikten sonra, 1940'ta Toprak Mahsulleri Ofisi Baş Kontrolörü olarak İstanbul'a geldi. 1951'de emekli olduktan sonra da İstanbul Barosu'na tekrar kaydolup avukatlık mesleğini yaptı. 1972 yılının Eylül ayında vefat etti. <http://bigat.av.tr/index.php/tarihce/> (Erişim Tarihi: 17.01.2023).

27 Abdülkadir oğlu Ahmet Naci, *a.g.h.*, s.3.

Ethem Bey'in mutasarrıflıktan azlini istedikten sonra geçici olarak Refet Bey'i Samsun Mutasarrıfı olarak önermiş ve eski dâhiliye müsteşarlarından Hamit Bey'in mutasarrıf olarak görevlendirilmesini Sadaret'ten talep etmişti. Hamit Bey de 29 Mayıs'ta mutasarrıflık görevine başlamak üzere Samsun'a gelmiş²⁸ ve görevine başlamıştır. Nam-ı diğer Mutasarrıf Deli Hamit Bey, Nazif Bey'e gerçekleştirdikleri bu harekât ve tedbirlerden çok memnun olduğunu söyledikten sonra kendisiyle sık sık temasta bulunmalarını rica etmiştir.²⁹

İhtiyat Zabitan Cemiyeti'nin oluşturulması ve mutasarrıf ile görüşmelerin gerçekleştirilmesi akabinde cemiyet ilk faaliyetlerini halkın kuvve-i maneviyesini yükseltmek amacıyla konferanslar tertip edilme biçiminde ortaya koymuştur. Bu manada Hoca Hasan Efendi'den ilk konferansı vermek üzere ricada bulunulmuştur. Ayrıca halk arasında günden güne artan içki alışkanlığına dikkat çekmek üzere de vatansever doktorlardan Binbaşı Hasan Fehmi Bey'e müracaat edilerek halkın içki konusunda aydınlatılmasına çalışılmıştır. Cemiyetin kurulduğu zaman diliminin 1919'un aralık ayına denk gelmesi konferansların rahatça yapılmasını ve katılımın yüksek olmasını sağlamıştır. Geceler uzundur ve halk cemiyetin düzenlediği konferanslara iştirak etmekte oldukça isteklidir.³⁰ Cemiyetin halkı aydınlatmak amaçlı bu faaliyetlerinin yanı sıra asıl gayesi Ahmet Naci Efendi'nin hatıratında da belirttiği üzere "...mümkün merteye halkı silahlandırmak bilhassa köylüyü rum çetelerinin taarruzundan korumak ve o günün durumuna göre hini hacette memleketimizi Pontusçuların baskınına karşı müdafaa tedbiri almaktır."³¹

Belirtildiği üzere Rum çeteleriyle mücadele etmek amacıyla Samsun mutasarrıflığı ile ortak hareket edilmekteydi. Mutasarrıf Hamit Bey, Cemiyet Şube Reisi Nazif Bey ile görüşerek; daha önce Samsun askerlik şubesinin gizli depolarına saklanmış bulunan çeşitli cinste silahların, muhtarlar vasıtasıyla halka dağıtılması konusunda anlaştılar ve askerlik şubesinde bulunan silahlar halka dağıtıldı. Mutasarrıflıktan gelen emir üzerine Kır Ağası ve Köy Ağası teşkilatları oluşturuldu. Ahmet Naci Efendi Toraman Tepe istikametinde Kır Ağası olarak görev aldı.³²

Oluşturulan teşkilatlar, özellikle kasaba harici bölgelerde gece vaktinde devriye atıyorlar ve eşkıya saldırısına karşı tedbirler almakla meşgul oluyorlardı. Hakikatte Ahmet Naci Efendi'nin bahsini ettiği ve Kır Ağası-Köy Ağası şeklinde tertip olduğunu belirttiği teşkilat Samsun'da konuşlandırılmış olan 15. Fırka'nın önderliğinde kurulmuş Oymak Teşkilatı'ydı. Rum saldırılarına karşı canlarını muhafaza edebilmek adına Samsun ahali de çetelere karşı milis kuvvet oluşturulmaktaydı. İşte Samsun merkezli 15. Fırka, kendi önderliğindeki

28 Halit Eken, *Bir Milli Mücadele Valisi ve Anıları: Kapanıcızâde Hamit Bey*, Yeditepe Yayınevi, 1. Baskı, İstanbul, 2008, ss.33-40.

29 Abdülkadir oğlu Ahmet Naci, *a.g.h.*, s.3.

30 Umur, *a.g.e.*, s.40.

31 Abdülkadir oğlu Ahmet Naci, *a.g.h.*, s.3.

32 *A.g.h.*, s.3.

milis güçlerden oluşan bir Oymak Teşkilatı kurarak bölük ve manga düzeni tesis ederek gerilla usulünü esas almıştır.³³ Teşkilata “oymak” adını veren 15. Fırka Kumandanı Şefik Avni Bey’dir. Öyle ki Şefik Avni Bey halkın oluşturduğu bir gücün çete olarak anılmasını istememiştir. Bu addan özellikle uzak durarak bu milis güçlere oymak adını vermiştir. Fırka kumandanı, teşkilatın işleyişi hakkında bir talimat yayınladı ve teşkilatın yapısını, görevlerini ve sorumluluklarını bu talimatnamede tayin etti. Talimatnameye göre; “*Oymak kır ağaları başkanlığındaki teşkilat, doğrudan doğruya muntika kumandanının emri altında olacak ve ondan talimat alacaktır. Teşkilat, bölgesindeki her türlü olaydan haberdar olacak, asayiş-i sağlayacaktır. Oymaklara buldukları köyün ismine nispetle birden itibaren numara verilerek öyle anılacaktır.*”³⁴ Ahmet Naci Efendi’nin Toraman Tepe istikametinde Kır Ağası olarak faaliyet gösterdiği teşkilatın yapısını daha iyi kavrayabilmek adına Oymak Teşkilatı’nın işleyişine dair talimatnameyi burada zikretmek yararlı olacaktır. Oymak Teşkilatı’nın işleyişine dair talimatname şu şekilde kaleme alınmıştır:

“1. Oymak kır ağalarının maiyetinde köy kır ağaları vardır. Oymak ağalarının maiyetinde de köy ağaları vardır. Oymak kır ağalarının maiyetindekiler muharip, oymak ağalarının maiyetindekiler muhafızdırlar. Bu ağalar, doğrudan doğruya muntika kumandanının emri altında olup ondan emir ve talimat alırlar.

2. Oymak kır ağalarına muntika kumandanı tarafından herhangi bir zaman, herhangi bir mahalde toplanma emrolunursa efrâd seferber halinde orada içtima edecektir. İçtima edemeyecek derecede hastalık gibi mazereti katıyye-i meşruası olanların heyet-i ihtiyariyenin şahadetnamesini köy kır ağasının taht-ı tasdikinde oymak kırağası tarafından muntika kumandanlığına verilecektir. Bu hususta sahtekârlık edenler hakkında ceza alınır.

3. Oymak kır ağalarının iki ehemmiyetli vazifeleri vardır. Biri asayiş-i mahalliyeinin temin ve muhafazası, diğeri muharebe etmek vazife-i vataniyesidir.

4. Her oymak kırağası kendi muntikası dahilinde her türlü vukuattan haberdar olacak sirkat, gasp, vukuu bulunca ki bunun ne suretle ve kimin tarafından yapılmış olduğunu mutlaka bilmiş ve öğrenmiş olacağından, şiddetle takip edecek gasıbı derdest, malı sahibine iade edecektir. Katil vukuu bulduğu takdirde oymak kırağası kâtili her nereye giderse gitsin maiyetiyle şiddetle takip edecek ve behemahal kâtili elde edecektir.

5. Oymakları, buldukları köyün ismine nispetle bir’den itibaren numara ita edilerek isim verilecektir.

6. Oymak ve kırağalarından vazife ve hizmetlerinde fevkâlade yararlılıklar görülenlerin, nişan vesair mükâfatla taltiflerine delâlet edecektir.”³⁵

33 Mustafa Balcıoğlu, *Milli Mücadele’de Merkez Ordusu*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü, Ankara, 1990, s.39.

34 A.g.t., s.39.

35 Merkez Ordusunun kurulmasıyla birlikte Pontusçu çetelere karşı ciddi askeri tedbirler alındı. Özellikle Nebiyan Dağı’nı üs tutan Rum çetelere karşı 15. ve daha sonrasında da

Ahmet Naci Efendi hatıratın devam eden satırlarında Samsun'da cereyan eden en önemli olaylardan birine olan tanıklığını aktarmaktadır. Öyle ki Ahmet Naci Efendi Amasya ve Samsun Metropolitleri Germanos'un Samsun'a tekrar gelişine ve İngiliz askerlerinin 9 Mart 1919 günü Samsun'u işgal etmelerine şahit olmuştur. Ahmet Naci Efendi hâtıra defterine olayın hangi tarihte cereyan ettiğini not edemediğini belirttiğinden sonra hatırasında kalanları şöyle özetler:

"...Hangi ayda olduğunu hatıra defterime not edemediğim bir sıcak günde öğleden evvel yunan gemisinin Samsun'dan evvelce kaçmış olan Metropolit Yermanosu Pontos teşkilatını idare etmek üzere Samsun Limanı'na getirmiş kasaba içinde ve köylerinde ne kadar rum mevcut ise çoluk çocuk hepsi metropolitleri karşılamak üzere sahile uçuşmuş hükümet konağı yanından yolcu iskelesine kadar olan sahil rum halkı ile dolmuş hatta Samsun Limanı'na ait ne kadar kayık var ise hepside denize yüzdürülerek ellerinde çeşitli püketlerle vapura doğru hareket ediyorlardı.

İskeleye çıkarılan Metropolit Yermanosun ellerinde Yunan bayrağı olan Rumların önünde gömrük Caddesi'nden belediye önünden Zito Venizelos nareleriyle memleketimizin içinden ve halkımızın gözü önünden geçirdiler. Biz bit tabi metanetimizi muhafaza ediyor ve neticeye intizarla sukunet telkin ediyorduk.

Aradan çok bir zaman geçmeden İngiliz ve Fransız işgal kuvvetlerinde Samsun'u işgal etmek üzere sahile doğru taşındıklarını acıklı acıklı seyrediyordum.

İngiliz bahriye askerleri bir tabur kadar mevcutla iskeleye çıkarıldıktan sonra bando ile iskele yolundan ve kasaplar içerisinden kışla yolunu takip ederek resmi geçit yapıyorlardı. Akıbetlerinin ne olacağını düşünemeyen Pontoscuların önlerinde Samsun'un Ökse köyünden tütün tüccarı ispiraki zito diye bağıryorlardı.

İşgal vaziyetini bir fırsat addeden dağlarda ve köylerdeki eşkiyalar da silahlı olarak kasabaya inerek serbestçe dolaşıyorlardı. yine aradan beş on gün geçmeden bu defa da sarıklı hint askerleri Samsun'a çıkarılarak kışlalarımıza yerleştirilmiş ve kasaba içinde grup grup devriyeler gezdirmeye başlamışlardı."³⁶

Ahmet Naci Efendi'nin Toraman Tep'e'de kır ağası olarak hangi faaliyetler içerisinde bulunduğu dair hatıratında herhangi bir bilgi mevcut değildir. Bu sebepledir ki yukarıda talimatnamesini vermiş olduğumuz teşkilat yapısına ve işleyişine dair bilgiler, Ahmet Naci Efendi'nin hangi faaliyetler içerisinde yer alabileceği noktasında fikir sahibi olmamızı temin edicidir.

10. Fırka'ya bağlı bulunan birlikler görevlendirildi. Dolayısıyla, bir süre sonra çetelerle tamamen ordu ilgilenmeye başladı. Ordu'nun çetecilerle mücadelesi Oymak Teşkilatı'nın kuruluş gayesini ortadan kaldırmış oluyordu. Samsun ve çevresinde Emniyet Teşkilatı'nın da kurulması vesilesiyle Merkez Ordusu Komutanlığı 24 Haziran 1921 günü Oymak Teşkilatı'nı lağvetmiştir. A.g.t., ss.39-40.

36 Abdülkadir oğlu Ahmet Naci, a.g.h., ss.3-4.

3.b.1. Ahmet Naci Efendi'nin "İlk Adım'a" Tanıklığı: 19 Mayıs 1919

Ahmet Naci Efendi hatıratına hem Samsun hem de Türk İstiklâl Harbi açısından oldukça önemli bir olaya yer vererek "19 Mayıs 335" başlığıyla devam etmektedir. Ahmet Naci Efendi'nin kaleme aldığı bu satırlar, 19 Mayıs gününe tanıklık manasında dikkate değerdir. Öyle ki Mustafa Kemal Paşa Samsun'a çıktığında, kendisi Samsun Hükümet Konağı'nda bulunan Adliye Dairesi'nde "zabıt kâtibi" olarak görev yapmaktaydı. 9. Ordu Kıtâatı Müfettişliği göreviyle Samsun'da bulunan Mustafa Kemal Paşa'nın Samsun Hükümet Konağını ziyareti esnasında görevinin başında bulunan hatırat sahibi 19 Mayıs gününe ilişkin tanıklığını şu sözlerle kayda geçirir:

"19 Mayıs 335: evet bugün için mahkemede ruyet olunacak dava evraklarını mahkeme salonuna götürerek mahkeme reisi (Sarıklı) nevzat Bey'in yemekten aodetine intizarla denize nazır alt kat balkondan denize bakıyordum.

Bu tarihlerde adliye dairesi şimdiki hükümet konağının alt kısmı idi. Eski tophane cihetine doğru olan (havuz ve heykelin olduğu yer) kapının balkonundan denizi seyredirken havuza doğru hükümete girecek bahçe kapısının bir tarafında polis müdüriyet binası olarak muvakkaten yapılmış iki katlı ahşap binanın önünde beş altı polis memurunun tekerli kolda sıralanmış olduklarını görerek nazar ı dikkatimi celb etti. Beş on dakika sonra aynı kapıdan içeriye giren sivil orta boylu ve siyah kalpaklı elinde bastonlu bir şahsa selam verdiklerini ve polislerin selamını alan bu zat benim olduğum balkonun merdivenine doğru ilerleyerek yanımdan geçip ve kapıdan içeri girerek mutasarrıflık makamına çıkacak üst kat merdivenlerinden yukarı çıkmaya başladı. Merakla tanıdığım polislerden birisine bu zatın kim olduğunu sordum. Vallahi bizde bilmiyoruz. Yalnız İstanbul'dan bir paşa geliyormuş selamlayın dediler biz de selamladık diye cevap verdi.

O sırada hâkimin geldiğini mahkeme mübaşiri bana haber verdiğiinden ben de mahkemede ki vazifeme gittim.

Birkaç gün Samsun'da kalarak iç anadoluya hareket eden bu Paşa'nın mustafa kemal paşa olduğunu ve ordu müfettişi olarak anadoluya geçtiğini o zaman Samsun'da faaliyette bulunan müdafaa hukuk cemiyeti azalarından ve mahallemiz muhtarı olan Bayburtlu Hafız Kâmil Efendi'den duymuştum.

Bu arada da sivil halk tarafından memlekette de Pontusçular aleyhinde gizli teşkilat yapılmakta devam ediliyordu. Kısmen silahlanmış bulunan halkımızın köylerinden şehre serbest gelip gitmeleri de temin edilmiş ve köylerde de geceleri devriyeler gezmek ve birbirleriyle irtibat tesis etmek suretiyle köylerini muhafaza ettiklerini gören Pontus eşkiyaları da yavaş yavaş kasabadan ayaklarını kesmiş ve dağlara sinmişlerdi."³⁷

Ahmet Naci Efendi'nin de belirttiği üzere Mustafa Kemal Paşa'nın Samsun'dan Anadolu'ya ilk adımı atmasıyla Pontusçu çete faaliyetlerinde gerileme görülmeye başlamış, şehir ve kırlarda oluşturulan Müdafaa-i Hukuk Cemiyetleri kanalıyla halk bilinçlendirilerek devriye faaliyetleri sıklaştırılmıştır. Pontusçu şekaveti şehir ve kasaba merkezlerine yönelmekte tereddüt göstermiş, çeteler dağlara çekilmek zorunda kalmışlardır.

Mustafa Kemal Paşa'nın Samsun, Havza ve devamındaki Amasya yolculuğu bölgede bulunan İngiliz güçlerini tedirgin etmiş ve Millî Mücadele'nin Erzurum ve Sivas kongreleriyle açığa vurulması, bahsedilen bölgelere gerçekleştirilen işgal hamlelerini sınırlandırmıştır. İngilizlerin Samsun'a çıkardıkları askerler de 4 Ekim itibarıyla bölgeden çekilecek ve Samsun İskeleyi'nden tahliyelerini gerçekleştireceklerdir.³⁸ İngiliz askerlerinin beraberinde getirdikleri erzak ve mühimmatla şehri terk etmelerine dair izlenimler Ahmet Naci Efendi'nin hatıratında şöyle yer ediyor:

"Paşanın samsundan ayrılmasını takip eden kısa bir müddet sonra bir gün Samsun tütün merkezi iskelesinden İngiliz ve Fransız işgal kuvvetlerinin askeri malzeme ve erzaklarının vapura yükledildiğini seyrederek mahkemedeki vazifeme gidiyordum.

*Saat dokuz var idi. Daireye gittiğim zaman Hâkim de gelmişti. Hâkim beni görünce oğlum yokarı çık bak mutasarrıf bey yerindedir, dedi. Yokarı çıkarak kapusu açık bulunan mutasarrıfın odasına doğrulduğum zaman mutasarrıfı ayakda ve pencerenin önünde denize doğru bakdığını görünce cesaretle yanına yaklaşarak[:] işgal kuvvetleri eşyalarını vapura taşıyorlar. Her halde gidiyorlar beyefendi deyince Hamit Bey çatık kaşlarile ve alaylı gibi görünen hafif tebessümile cehennem olsunlar namussuzlar dahamı duracaklar gibi verdiği sert cevaplarını aldıktan sonra makamından çıktım. Hamit beyi daha evvelce İhtiyat zabıt cemiyetini kurduğumuz zamandan beri tanıdığım ve ara sırada temasda bulunduğundan dolayı bu cesareti kendimde görerek sormuşdum. Yoksa Deli Hamit namile anılan böyle bir mutasarrıfa söz söylemek kimin haddidi. İşgal kuvvetlerinin bu taşınma ameliyesi tam bir hafta kadar devam etmişti."*³⁹

İşgal güçleri Samsun'a çıkmakla aslında uzun süreli bir planın adımını atmış oluyordular. Müdahalenin kısa süreli olmadığı ve kolay kolay bölgenin terkedilmeyeceği aşikârdı. Anadolu'ya tamamen yerleşecekleri hesabıyla olsa gerek bölgeye oldukça fazla malzeme ve erzakla gelmişlerdi. Ahmet Naci Efendi'nin belirttiği gibi Samsun iskelesinden ayrılma sürecinin yaklaşık bir hafta gibi bir süre alması durumu net olarak ortaya koymaktadır. Bunun yanı sıra işgal güçlerinin Samsun ve Merzifon civarından çekilmeleriyle birlikte "Pontoscularında burunları kırılmış, halkın yardımile memlekette asayişde mümkün mertebe temin edilmişti."⁴⁰

38 Kafkasya'dan çekilen İngiliz birliklerinden başka Eylül ayında Merzifon'daki birliklerini Samsun'a çeken İngilizler, Ekim ayının 4'ünde de Samsun'dan ayrılmışlardır. Bu durum, İngiltere'nin politika değiştirmeye mecbur kaldığının ve askerî müdahalelere yeterli gücünün bulunmadığının işaretiydi. Rahmi Doğanay, *Millî Mücadele'de Karadeniz (1919-1922)*, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara, 2001, s.196.

39 Abdülkadir oğlu Ahmet Naci, *a.g.h.*, ss.4-5.

40 *A.g.h.*, s.5.

3.b.2. Ahmet Naci Efendi 15. Fırka'da: 26 Ekim 1920

Ahmet Naci Efendi zabıt kâtipliği görevini icra ederken 26 Ekim 1920 tarihinde Şefik Avni (Özüdoğru)⁴¹ komutasındaki 15. Fırka Kumandanlığından kendisine celp kâğıdı gelmiştir. 15. Fırka 45. Alay⁴² 7. bölüğe tayini gerçekleşen Ahmet Naci Efendi'nin yirmi dört saat içerisinde emrine tahsis edilen bir mekkâre⁴³ ve nefer ile Kavak'ta bulunan bölüğüne iltihak etmesi istenmektedir. Ahmet Naci Efendi, ertesi gün sabah saatleri itibariyle Rum eşkıyalarının mıntıkası dâhilinde bulunan Samsun-Kavak yolundan birliğine teslim olmak üzere yola çıkmış ve 45. Alay Komutanı Kâmil Bey'e⁴⁴ fırka emrini vermiştir. Kâmil Bey; kendisini ikinci bir emir çıkararak Çakallı mevkiindeki 2. tabur 7. bölüğe göndermiştir.⁴⁵ Ahmet Naci Efendi kısa süre içerisinde bölüğüne ulaşmış ve bölüğünde sekiz on nefer ile bir de bölük emininin bulunduğunu görmüş ve yaklaşık bir ay süresince bölükte nişan talimleri gerçekleştirmiştir. Sonrasında bölük mevcudu artırılarak Mahmur Dağı ile Susuz Hanı'na kadar olan mıntikanın Pontuşçu çetelerden arındırılması için görevlendirilerek bölüğü üç saat mesafedeki Cımbış Hanı'na götürmüş ve hanın odalarına yerleştirmiştir. Ahmet Naci Efendi'nin konuşlandığı alandaki yaklaşık 15 km.'lik alan onun denetimi altındadır. Mıntika çevresinde çoğunlukla Rum köyleri mevcuttur. Ahmet Naci Efendi, takriben bir buçuk ay gibi bir süre, bu bölgede Rum eşkıyalar arasındaki iletişimin kesilmesi yönünde görev icra etmiştir. Mevsimin kış olması nedeniyle gece gündüz duraksız faaliyet gösteren 7. bölük, Kavak şosesi üzerinde hem yolcuların hem de yük arabalarının güvenliğini temin etmiştir. Ahmet Naci Efendi, "...Fırka emirleri çok kesin ve harekâtı bizzat takip ediyordu." sözleriyle bölüğün gece-gündüz, uykularından mahrum kalarak görevini icra ettiğini yazmaktadır. Öyle ki 45. Alay'ın bu çalışmalarıyla 1.000'e yakın Rum eşkıyasının mıntıkayı terk ettiğini kaydetmektedir.⁴⁶

41 Şefik Avni Bey'in 15. Fırka'ya görevlendirilmesi öncesinde, 15. Fırka Komutanlığı'nı Ağustos 1916-Haziran 1918 tarihleri arasında Romanya Cephesi'ndeki 15. Tümen'in 45. Alay Komutanlığını yapmış olan Yüzbaşı İsmail Hakkı Bey yapmaktaydı. Yüzbaşı İsmail Hakkı Bey, Mustafa Kemal Paşa'nın Samsun'a çıktığı günlerde 15. Fırka Komutanı idi. Şefik Avni Bey ise Mayıs 1920'den itibaren Fırka Komutanı olacaktır. İsmet Görgülü, *On Yıllık Harbin Kadrosu 1912-1922 Balkan-Birinci Dünya ve İstiklal Harbi*, 2. Baskı, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2014, ss.252, 275-276. İsmail Hakkı Bey'den evvel 15. Fırka Komutanlığı görevini Mehmet Asım Bey yapıyordu. Mehmet Asım Bey'den sonra görevi İsmail Hakkı Bey, ondan sonra da 7 Mayıs 1920'de Şefik Avni Bey üstlenmiştir. Bünyamin Kocaoğlu, *Millî Mücadele Yıllarında Samsun (15. Fırka'nın Samsun'daki Faaliyetleri 1919-1921)*, İkinci Basım, Samsun Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları 7, Samsun, 2012, s.47.

42 45. Alay'ın esas görev alanı Samsun-Kavak'a kadar (Kavak hariç) olan şose ile bu şosenin iki yanındaki mıntıkadan ibaretti. En önemli görevi de Samsun- Kavak yolunun güvenliğini altında bulundurmasını sağlamaktı. *A.g.e.*, s.48.

43 Yük taşımada kullanılan at, deve, katır vb. yük hayvanı.

44 45. Alay Komutanı Kâmil Bey (İnanoğlu) görevini icra ettiği dönemde yüzbaşı rütbesinde bulunuyordu. Kütahya-Nasuhçal, Eskişehir Muharebeleri esnasında 15. Fırka'ya bağlı 45. Piyade Alayı Komutanlığında yüzbaşı rütbesiyle görev almaktaydı. Kütahya ve Eskişehir Muharebelerinden sonra 15. Tümen ve doğal olarak 45. Piyade Alayı Fahrettin Altay Paşa komutasındaki 5. Süvari Grup Komutanlığına dâhil edilmiştir. Görgülü, *a.g.e.*, ss.362-390.

45 Abdülkadir oğlu Ahmet Naci, *a.g.h.*, s.5.

46 *A.g.h.*, s.6.

Ahmet Naci Efendi'ye 17 Şubat 1921 gecesini ulaşan bir emirde, Sarı çete namıyla anılan bir çete başının otuz kişilik maiyetiyle, bölük karargâhına yaklaşık bir saat mesafedeki Avdan Köyü'ne yerleştikleri istihbaratı verilir. Gelen emirle Kendisinden bahsi geçen çeteci ve maiyetinin yakalanması ve durumla ilgili raporunu hazırlaması istenmektedir. Seksen haneli Avdan Köyü'nü muhasara eden Ahmet Naci Efendi, Cımbış hanlarında fırıncılık yapan Papas Andirniko'yu da yanında kılavuz olarak bölgeye getirmiştir.⁴⁷ Çeteler hakkında köyün muhtarından bilgi sormuş, lakin muhtar konuyla alakalı bilgisinin olmadığını belirtmiştir. Ahmet Naci Efendi köy ahalisinin evlerinin kapılarını tek tek çalmış ve gerçekten burada eşkiya bulunmadığına ikna olmuştur. Köylülerden de bilgi toplama yolunu tutan Ahmet Naci Efendi köyün hemen altından, dere yolundan Yarmalı Yatak ve Soğanlı köyleri istikametinden beş on kadar çetenin geçtiğini öğrenmiştir. Çeteleri takip emrini alan Ahmet Naci Efendi askerlerini üç gruba ayırarak takip harekâtına başlamış, fakat çeteleri bulabilmesi mümkün olmamıştır. Kavak, Çakallı, Mahmur Dağı ve Kadamut istikametlerinde alayla birlikte umumi tarama faaliyetlerine de katılmıştır. Bu çalışmalar sonucunda Kavak'tan Kadamut Köyü'ne kadar bulunan mıntıkadaki çeteciler bölgede tutunamamış, birçoğu imha edilmiş bir kısmı da Amasya'da Emin Bey başkanlığındaki İstiklâl Mahkemesi'ne teslim edilmiştir. Ahmet Naci Efendi, Nisan ayına kadar bu arama tarama faaliyetlerine katılmıştır.⁴⁸

3.b.3. 45. Alay ile Samsun'dan Ankara'ya: Nisan 1921

Ahmet Naci Efendi'nin bağlı bulunduğu 45. Alay Nisan ayı itibariyle Havza, Merzifon, Çorum, Sungurlu, Yahşiyân istikametini takip ederek yedi günde Ankara'ya ulaşmıştır.⁴⁹ Merkez Ordusunun 18 Nisan'daki emriyle, 45. Alay nakil hazırlıklarını yoğunlaştırmış ve 25 Nisan 1921'de -daha önce Batı Cephesine sevk edilen 56. Alay'dan arta kalan cebel obüs bataryasıyla birlikte- önce Havza'da toplanarak ve Çorum-Sungurlu karayolu kullanılarak Ankara'ya sevk başlatılmıştır.⁵⁰

Ahmet Naci Efendi'nin bağlı bulunduğu 15. Fırkanın Batı Cephesine sevk edilmesinin elbette bir nedeni vardır. Öyle ki; Türk düzenli ordusu tarafından I. ve II. İnönü zaferleri kazanılmış olmasına karşın Yunan ordusu Anadolu harekâtından vazgeçmemiştir. Hatta Yunan ordusu yeni taarruz hazırlıkları

47 *A.g.h.*, s.6.

48 *A.g.h.*, s.7.

49 *A.g.h.*, s.7. Ahmet Naci Efendi'nin burada vermiş olduğu bilgiden, 15. Fırka ile Ankara'ya nakledilmeye başlanan ilk birliklerden birinin içerisinde olduğu anlaşılmaktadır. Öyle ki 15. Fırkanın bir kısım birlikleri Nisan 1921'de Erkân-ı Harp Umum Riyasetinin emri ile Batı Cephesine gönderilmek üzere Ankara'ya nakledilmeye başlanmış idi. 45. Alay da bu nakledilen ilk kuvvetlerden olmuştur. Samsun'da konuşlanmış bulunan 15. Fırka birliklerinden -45. Alay'dan evvel- ilk olarak Bafra'da bulunan 56. Alay Batı Cephesine sevk edilmiştir. Bu sevk işlemi 30 Mart 1921'de III. Tabur ile başlamıştır. Kocaoğlu, *a.g.e.*, ss.49, 134.

50 *A.g.e.*, s.135.

içine girmiştir. Dolayısıyla Yunan taarruzu altında bulunan Batı Cephesindeki muharebeler Türk İstiklâl Harbi için son derece hayati önem taşımaktadır. Bu öneme binaen, Anadolu'nun farklı bölgelerinde vatan savunması hizmetinde bulunan Türk askerî birliklerinin Batı Cephesine takviyeye gitmesi zorunluluğu ortaya çıkmıştır. Bu durum nedeniyledir ki Merkez Ordusu hem Amasya'daki 5. Fırkayı hem de Samsun'daki 15. Fırkayı Batı Cephesine sevk etme kararı almıştır.⁵¹

45. Alay hareket etmeden, yaklaşık bir hafta önce, 15. Fırka Kumandanı Şefik Avni Bey istifa etmiş ve fırka komutanlığına Miralay Şükrü Naili Paşa getirilmiştir.⁵² Ahmet Naci Efendi 45. Alayın Ankara'ya hareketini Nisan ayı olarak vermekte ve Şefik Avni Bey'in istifasını da hareketten bir hafta öncesine dayandırmaktadır. Ahmet Naci Efendi'nin belirttiği gibi Şefik Avni Bey 45. Alay Ankara'ya hareket etmeden istifa etmiştir, lakin bu istifa Ankara'ya hareketten bir hafta önce değil yaklaşık iki ay önce gerçekleşmiştir. 1 Mart 1918'de yarbay rütbesine yükseltilmiş bulunan Şefik Avni Bey 19 Şubat 1921 tarihinde kendi isteğiyle emekliye ayrılmıştır.⁵³

Yedi günlük yolculuğun ardından birliğinin Ankara'ya ulaşmasıyla iki günlük istirahat emrinin verildiğini kaydeden Ahmet Naci Efendi, bu istirahatın ardından trene binerek Eskişehir'in ilerisinde birinci istasyon olan Sabuncupınar'da indiklerini belirtir. 45. Alaya bağlı bulunan çeşitli taburlar farklı istikametlerde bulunan ayrı köylere yerleşmişlerdir. Ahmet Naci Efendi birliğiyle birlikte Sabuncupınar istasyonuna yaklaşık bir saat mesafedeki Fındık Köyüne konuşlanmıştır.⁵⁴

Bu esnada, yani 15. Fırkanın ilk birliklerinin nakledildiği günlerde, Batı Cephesinde Aslıhanlar ve Dumlupınar Muharebeleri başlamış bulunuyordu. Muharebenin giderek ciddi boyutlara ulaşması 15. Fırkanın diğer birliklerinin de bu cepheye nakledilmesini gerektirmiştir. Bafra'daki 56. Alayın naklinin ardından, 45. ve 56. Alaylardan geri kalan birliklerin naklinin bahis konusu olması bu nedenledir. Batı Cephesine aktarılan ve Ahmet Naci Efendi'nin de II. taburunda görev aldığı 45. Alayın subay, er, silah ve mühimmat sayıları nakilleri gerçekleştirildiği sırada şöyleydi:

"45. Alay Erkânı: 4 subay, 48 er, 14 silah, 2.850 cephane;

45. Alay I. Tabur: 3 subay, 453 er, 39 hayvan, 321 silah, 113.410 cephane;

45. Alay II. Tabur: 13 subay, 406 er, 48 hayvan, 320 silah, 80.080 cephane;

*45. Alay III. Tabur: 13 subay, 529 er, 37 hayvan 320 silah, 79.635 cephane"*⁵⁵

51 A.g.e., s.133.

52 Abdülkadir oğlu Ahmet Naci, a.g.h., s.7.

53 Kocaoğlu, a.g.e., s.49. Şefik Avni Bey'in istifasına dair bazı kaynaklarda Amasya'daki Merkez Ordusunun Kumandanı Nurettin Paşa (Sakallı) ile yaşadığı anlaşmazlıklara işaret edilmektedir. Şefik Avni Özüdoğru'nun Serbest Fırka Hatıratı, haz. Abidin Temizer, 1. Baskı, Libra Yayınları, İstanbul, 2014, s.12.

54 Abdülkadir oğlu Ahmet Naci, a.g.h., s.7.

55 Kocaoğlu, a.g.e., ss.134-135.

Ahmet Naci Efendi hatıratının devam eden satırlarında katılmış oldukları muharebelere ilişkin bilgi aktarımına geçmektedir. Bu manada Türk İstiklâl Harbi'nin önemli safhalarından olan Kütahya Muharebeleri'ne dair anlattıkları önem arz etmektedir.

3.c. Ahmet Naci Efendi'nin

Eskişehir-Kütahya Muharebelerine Dair İzlenimleri

Eskişehir-Kütahya Muharebeleri hakkındaki anılarını “Kütahya Harbi” başlığıyla kaleme alan Ahmet Naci Efendi, 10 Temmuz akşamı alaylarına içtima emri verildiğini ve gece saatlerinden itibaren yürüyüşe başladıklarını aktarmaktadır. Alay 14 Temmuz 1921 sabahı Kütahya yakınlarındaki Seydi Ömer köyünün Arslanlı sırtlarında tahkimat yaparken, düşman güçleri hemen karşıda bulunan Yeni Köyü yakmaktadır. Alay tahkimata devam ederken, alayın gerisinde kalan Seydi Ömer köyü üzerinden düşman saldırısı sürmektedir. Öyle ki düşman keşif tayyareleri bölgeden geçerek bombalama yapmaktadır. Ahmet Naci Efendi'nin edindiği bilgilere göre, bu bombalamada iki çocuk hafif şekilde yaralanmıştır. Alayın I. Taburu ile Ahmet Naci Efendi'nin görev aldığı bölük Arslanlı köyünde ihtiyat gücü olarak bırakılmış ve diğer tabur ve bölükler düşmana karşı koymak üzere mevzilerdeki yerlerini almıştır. Ahmet Naci Efendi'nin aktarımından anlaşıldığı üzere, 38. ve 56. Alay birlikleri düşmanla temas halindedir ve karşılıklı top atışları yapılmaktadır. Düşman topçusunun atışları sayesinde Yunan piyade askerleri ilerleme kat etmişler, lakin “... *bizim alaylar da muannidane [inatçı bir biçimde] müdafaasına devam*” etmiştir. Düşman taarruzunun genişlemesi alayları sarsmış olsa da “*bölükler oldukları yerde sakız gibi yapışmış ve kırılmayan cesaretleriyle düşmana göz açdırmıyorlardı*”.⁵⁶

Muharebe devam ederken 45. Alay Komutanı Kaymakam Kâmil Bey'den her an harbe hazır olmaları için emir gelmiştir. Ahmet Naci Efendi fırka ağırlığından 12.000 cephaneyi mekkâreler göndererek aldirtmiştir. Henüz ikinci emri beklerken, düşmanın taarruza geçmesi dolayısıyla, emir ulaşmadan bölüğünü derhal ava çıkartmış ve mevzi gerisindeki ufak tepelere yerleştirmiştir. I. Tabur da bu esnada ava çıkmış ve bölüğün himaye ettiği sırtları takviye ederek geri çekilmekte olan alayı himaye ateşi altına almıştır. Burada gerçekleşen muharebeleri “*cehennemî harp*” olarak nitelendiren Ahmet Naci Efendi, bu cehennemî harpte I. Tabur Komutanı Binbaşı Refik Bey'in yaralandığını, Mülâzım Bekir Sıdkı, Mülâzım Fahri, Mülâzım Bedihi, Mülâzım Süleyman ve Sabri Efendilerin ise şehit olduğunu yazmaktadır. Sekiz saat kadar süren bu muharebeden sonra iki misli kuvvetle saldırıya geçen düşman Türk mevzilerini susturmayı başarmıştır. 500 metre kadar geriye çekilen Türk kuvvetleri tekrar mevzi alarak düşmanın ilerlemesini durdurmuştur. Ahmet Naci Efendi'nin bulunduğu bölüğün sol tarafında yer alan 38. Alay, düşmanın

56 Abdülkadir oğlu Ahmet Naci, *a.g.h.*, s.8.

üstün kuvvetleri karşısında tutunamayıp çekilerek yeniden mevzi almış ve karşı taarruza geçmiştir. İlyas Bey komutasındaki 38. Alayın bu taarruzu karşısında düşman birleşikleri ele geçirdikleri mevzileri terk etmek durumunda kalmışlar ve takviye beklemeye koyulmuşlardır.⁵⁷

Düşmanın bu bekleyişinden faydalanan Türk güçleri içtima emriyle arpa tarlasının bulunduğu bir alanda beklemeye koyulmuştur. Fırka Kumandanı Şükrü Naili Paşa, alaylara muhtelif istikametlerde düşmana sezdirmeden geri çekilme emri vererek birlikleri yürüyüşe geçirmiş ve Eskişehir gerisindeki Süveyş Köyü civarına kadar birlikler geri çekilmiştir. Şükrü Naili Paşa alayın çarpışmalarda gösterdiği üstün sebat ve mukavemet nedeniyle bir takdirname göndermiştir:

“16 Temmuz 1337’de Arslanlı ğarp sırtlarında vukua gelen muharebede alayınızın dört beş misli faik kuvvetlerine karşı muannidane sebat ve mukavemeti aynı zamanda Zabitan arkadaşlarımızın azmi celâdeti sayesinde telefâtı külliye verdirilmek suretile bütün düşman taarruzlarını püskürtmeğe muvaffakiyyet elvermiş ve binnetice alay vazifesini şerefli bir surette ifa eylemiştir.

Emri kumandada ve bilhassa alayınızın sevkidaresinde meşhut olan itidal ve intizam cidden şayanı takdir ahvaldan bulunmakla bu babda başda zatıalileri olduğu halde alayınızın tekmil umera, zabitan ve efradına beyanı teşekkür eder ve neticei mesudenin istihsali için muharebe meydanında şerefli bir surette fedaı hayat etmiş olan şühedayı muhteremenin ruhlarına fatihalar ittihazfen alayınızın temadii muveffekiyyatına dualar eylerim efendim.

Fırka 15 K.

Miralay Şükrü Naili”⁵⁸

Ahmet Naci Efendi fırka kumandanının takdirnamesinin yanı sıra Alay Kumandanı Kâmil Bey’in de taburlarına hitaben gönderdiği takdirnameye hatıratında yer vermektedir:

“Alayın 16 Temmuz 1337 Arslanlı ğarp sırtlarındaki muharebede Taburunuzun ifa ettiği vazife şayanı takdirdir. Alay bu şerefli vazifeyi Heyeti zabitan ve emru kumandası altında bulunan efradının şecaat ve fedakârlığıle hüsnü ifa etmiştir. Binaanaley bu şeref ve teşekkür sırf zabitan ve efrat arkadaşlarımızdır.

Bende kumandanı olmak sıfatile bu şerefle mutahassis olarak müftehir bulunmaktayım. Alayında öyle arkadaşlarımız vardırki hizmetine mukabil elimden gelse rutbemi gendilerine vereceğim. Yakın bir atide alayın alacağı her bir vazifede aynı his ve fedakâri ile çarpışmasına emin olarak milletin halâs ve saadetini temenni eder ve tevalii muvaffakiyyetle bütün arkadaşlarıma beyanı teşekkür ederim.”⁵⁹

⁵⁷ A.g.h., s.9.

⁵⁸ A.g.h., ss.9-10.

⁵⁹ A.g.h., s.10.

22 Temmuz gününe kadar geçen sürede Süveys Köyü'ne kadar çekilen Türk güçleri bu bölgedeki hâkim tepelerde konuşlanmış ve tahkimat gerçekleştirmiştir. Birlikler tahkimat gerçekleştirirken kendilerine doğru ilerleyen düşman süvari güçlerine topçu atışı yapılmıştır. Gece bu sırtlarda geçirilmiş ve “*tan yeri atarken sağımızda bulunan ormanlar içerisinden Derviş Bey kumandasındaki topçularımızla düşman topçuları düelloya başlamış*”tır. 22 Temmuz 1921 günü sabah saatlerinde Fırka kumandanlığına Kolordu emri tebliğ olmuş ve 41. Fırkanın düşmana taarruza başlayacağı belirtilmiştir. Ayrıca 3. Grubun düşmanın taarruzunu kabul etmekle birlikte fırsat bulduğunda karşı taarruza geçeceği, 15. Fırkanın da işgal etmekte olduğu tepeyi muannidane (inatla) savunarak bir adım geriye bırakmaması emredilmiştir.⁶⁰ Muharebe emirde yer aldığı biçimde cereyan etmiş, lakin yaklaşık iki saat çekilen Yunan birliklerine ihtiyat kuvvetleri takviye olunarak yeniden taarruza geçmişlerdir. Yunanlıların bu takviyesi neticesinde bu kez de Türk birlikleri çekilmek durumunda kalmıştır. Birlikler için Polatlı istasyonu civarındaki İnciler Köyü'nde açık ordugâh kurulmuş ve yorgunluğun biraz olsun burada dindirilmesine gayret edilmiştir. Bu esnada grup kumandanlarından Miralay Arif Bey⁶¹ isminde bir zâtın fırkayı teftiş etmek üzere açık ordugâha geldiğini belirten Ahmet Naci Efendi, Arif Bey'in geniş bir tarla içerisinde içtima eden fırkaya karşı şöyle bir hitabede bulunduğunu aktarmaktadır:

*“Arkadaşlar: Bizim geri çekilmemiz rucut değildir. Bir pilandır. Hiçbir zaman mağlup değiliz. Esasen eyi bir harp yapmadık. Maksudumuz düşmanı menabiinden ileri çekerek sakarya ovalarına düşürmek ve bu çöllerdede susuzluktan ve sıcaktan perişan ettikten sonra son darbeyi burada vurmak ve undan sonra kollarımızı sallaya sallaya ileri harekâtımıza devam etmektedir.”*⁶²

29 Temmuz 1921 gününe kadar açık ordugâh halinde bekleyen birlikler Sakarya taarruzunu karşılamak üzere ileri harekâta geçeceklerdir.

3.ç. Ahmet Naci Efendi'nin Sakarya Muharebesi Günleri

Kütahya-Eskişehir Muharebeleri ardından Türk ordusu yaklaşık 100 km.'lik bir sahayı Yunanlılara terk ederek Sakarya Nehri doğusuna çekildi. Bu çekilme halk arasında üzüntüye, güvensizliğe hatta mecliste de çok sert şekilde cereyan eden tartışmaların yaşanmasına vesile oldu.⁶³ On beş gün süren harekâtın yenilgiyle sonuçlanması neticesinde Türk Ordusu'nun kayıpları 1.643 şehit, 4.981 yaralı ve 374 tutsaktı. Yunan savaş kayıpları da ortalama olarak bu seviyelerdeydi. Gerçekleşen zayıtın yanı sıra dikkati çeken başka bir husus daha vardı. Muharebe dışı sayılabilecek kaçak sayısı tüm savaşlardan olduğundan

60 *A.g.h.*, s.10.

61 Ahmet Naci Efendi'nin bahsetmiş olduğu grup, Albay Mehmet Arif Bey'in (Ayıcı Arif) kumandasında bulunan 3. Grup'tur. Görgülü, *a.g.e.*, s.363.

62 Abdülkadir oğlu Ahmet Naci, *a.g.h.*, s.11.

63 Görgülü, *a.g.e.*, s.368.

daha fazlaydı ve 30.122 er silahıyla ve 687 er silahsız olarak firar etmiş, Türk Ordusu'nun gücü hemen hemen yarıya inmişti. Bu ağır kayıplar nedeniyle meclisteki tartışmaların şiddeti de yükseldi. Başkumandanlık Kanunu'nun kabul günü olan 5 Ağustos 1921 gününe kadar tartışmaların şiddeti sürmüştür.⁶⁴ Öyle ki Sakarya Savaşı'na (23 Ağustos-13 Eylül 1921) kadar ordudaki askerlerin hemen hemen yarısının firar ettiği, ilerleyen dönemlerde ise İstiklâl Mahkemeleri'nin etkisiyle firari asker sayısının Ağustos'ta 4.400-4.500'e kadar düştüğü görülmektedir. 1921'in Eylül ayına gelindiğinde Türk Ordusu'nun 120.000 neferinin 10.000'i firar etmiş bulunuyordu. Her ne kadar sayılar tam olarak örtüşmese de Sakarya Savaşı'nın bitiminde Türk Ordusu'ndaki toplam firari sayısının 48.335'e dayandığı yazılmaktadır.⁶⁵ Tüm bu olumsuzluklara karşın Türk Ordusu, Sakarya Muharebesi'ne kadar, bulunduğu alanlarda tahkim gerçekleştirerek Yunan taarruzunu beklemeye koyulmuştur. Bu süre içerisinde ikmal ve örgütlenme işleri azami surette yapılmış; mevcudu yarı yarıya düşen ordunun güçlendirilmesine çalışılmış, firarilerin yakalanmasına çaba harcanarak diğer bölgelerden birlikler bölgeye için görevlendirilmişlerdir.⁶⁶

23 Ağustos-13 Eylül 1921 tarihleri arasında cereyan eden Sakarya Muharebesi öncesinde, 13 Ağustos itibarıyla, Batı Cephesinde görevli bulunan 15. Tümen Haymana'da ihtiyatta bekletiliyordu.⁶⁷ Ahmet Naci Efendi'nin hatıratından takip edildiği üzere 45. Alay Polatlı istasyonu yakınlarındaki İnciler Köyü'nde Kokar Tepe istikametinde ve açık ordugâh şeklinde bulunuyordu. 45. Alayın konuşlandığı tepenin hemen solunda 57. Fırkanın tuttuğu Türbe Tepe mevcuttu. Daha solda Mangal Tepe, sağda ise Perişan Tepe bulunmaktaydı. Ahmet Naci Efendi'nin bulunduğu 45. Alay, fırkanın sol cenahını teşkil ederken II. Tabur da alayın sol cenahında, düşmanı burada karşılamak üzere siperler kazmakla meşguldü.⁶⁸ Ahmet Naci Efendi 22 Ağustos gecesi saat 01:00'de Tabur Yaveri Mustafa Rasih'ten tabur kumandanının emrini aldı. Emirde Ahmet Naci Efendi'den Kokar Tepe'nin 1.500 metre sol ilerisinde bulunan Tanburoğlu Deresi'ne gitmesi ve buradaki Taşlıklı Tepe'yi tutarak ileri karakol tertibatı oluşturması isteniyordu. Emirde kendisine, ayrıca bir talimat gelmeden bulunduğu tepeden bir adım dahi geri atmaması söylenmekteydi. Ahmet Naci Efendi fırkanın sol cenahında yer alan bu derenin emniyetini temin etmek üzere Türbe Tepe'de bulunan 57. Fırkanın Kel Kaya'daki ileri karakolu ile irtibat tesis ederek bölüğünü ava yaymıştır. Ahmet Naci Efendi'nin görev aldığı bölük Eskişehir-Kütahya muharebelerinde 80 mevcutlu iken bu sayı 56 kişiye kadar düşmüş ve açık kapatılamamıştı. Dolayısıyla Ahmet Naci Efendi

64 Celâl Erikan, *Kurtuluş Savaşı Tarihi*, haz. Rıdvan Akın, 2. Baskı, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2008, s.230.

65 Özlem Çankaya, "Milli Mücadele Dönemi'nde Asker Firarileri", *CTAD*, Yıl 15, S. 29 (Bahar 2019), s.175.

66 Erikan *a.g.e.*, ss.239-240.

67 Fahri Belen, *Türk Kurtuluş Savaşı*, yay. haz. Enis Şahin, 1. Baskı, Yeditepe Yayınevi, İstanbul, 2014, s.348.

68 Abdülkadir oğlu Ahmet Naci, *a.g.h.*, s.11.

56 kişilik mevcuduyla “bu derece fedai olarak atılmış”tı. Gece yarısı olduğunda iki bölük kadar mevcudu bulunan düşman, Tanbur Oğlu köyünden ilerleyerek avcı hattının 100 metre yakınına kadar ulaşmış, burada zabıt postasının ateşine tutulmuş ve karşı ateşe geçmiştir.⁶⁹

Sıcak çatışmanın yaşandığı bu anları Ahmet Naci Efendi şöyle aktarmaktadır:

“Karşıma gelen düşman iki piyade bölüğü ve birçok Fransız otomatik tüfenklerle de mücehhezdi. Benim bölüğümün mevcudu ise 56 kişi olup ellerindeki tüfenkler de hem muhtelif ve çok müstamel hatta tek kurşun atan Martin tüfenği de var. Bu gayri muntazam tüfeklerimizle düşmanı bir adım yerinden ileri bırakmıyorduk. İleri karakola gönderildiğim zaman her neferde (100) mermi mevcut idisede şiddetli ateşimizin tesirile cebhanemiz hemen hemen bitmek üzere olduğundan karşıımızda bulunan düşmanında benim kuvvetimden beş misli fazla olduğundan çok sıkı ve tehlikeli bir durumda idim. Bu tehlike bana kâfi gelmiyormuş gibi bir de sağ gerimde ve kokar tepenin tahmina beş altı yüz metre ilerisinden şiddetli bir makinalı tüfenginin yan ateşine tutulduğumu gördüm.

Evvela bölüğümü makinalı tüfenklerin yan ateşinden kurtarmak için bölüğümü manka manka (50) metre kadar geriye kaçırarak bilahare Düşmana karşı alınacak tedbiri düşünmek kararını verdim. Kıymetli Çavuşlarım vasıtasıyla avcı hattının gerisinden ve yerlere sürtünerek bölüğümü manka manka hiçbir zayıf vermeden geri sıçratmağa muvaffak oldum. Burada sağımdan gelen makinalı tüfenklerin yan ateşinden bölüğümü kurtarmış oldum. Düşman ile aramızda (150) metre kadar bir mesafe var, şafak yaklaşıyor. Süngü hücumuna kalkmak icap ediyorsa da mevcudumun azlığı, Cebhanemin erimesi ve sağımdaki makinalı tüfenklerin şiddetli ateşleri bana bir dürlü kararımı verdirmiyordu.

Bölüğümün dört sıhhiye neferinden ikisini dere içerisinden geriye doğru kokar tepedeki tabur karargahına göndererek bir miktar cebhane gönderilmesini reca ettim. ve düşman vaziyetine dairde malûmat gönderdim.

Gönderdiğim sıhhiye neferleri derhal iki sandık cebhane ile geldiler Derenin kenarındaki kayanın arkasında bu cebhane sandıkları kırdırılarak yanımda bulunan takım çavuşu Samsun'un kavak seyitali köyünden Hilmi ile avcı hattının gerisinde sürtünerek avuç avuç avcı hattına bu cebhaneyi tevzi etmeğe muvaffak oldum.

Bu sırada taburdan bir nefer gelerek sağımdaki makinalı tüfenginin düşman makinalısı olmayup taburumuzun sekizinci bölüğünden mülazım Ali safanın (Şimdi Samsun nakliyat anbar müdürü) takımı olduğu bildiriliyordu.

Aldığım bu hayırlı haberle gönderilen iki sandık cebhanenin bana verdiği cesaret karşıındaki düşmanın iki bölük değil bir taburda olsa artık bana vız geliyordu. Meğersem bu sağımdaki Ali safanın iki makinalı tüfangide kokar tepe ilerisine düşmana karşı gönderilmiş ve benim cebheme taarruz eden düşmana yandan ateş ediyormuşsa da

69 A.g.h., s.12.

gece çok karanlık olduğu için ve düşmanla benim mesafemde yakın olduğundan açtığı ateş benide müteessir ediyordu.

Sabaha kadar devam eden bu ileri karakol harbimizde iki yaralı ve beş şehidim olmuşdu.

Şafak sökmek üzere artık vakit ğaip etmeğe gelmezdi. Ortalık ışıdığı vakit düşman işgal ettiğim ufak sırtı, ayna gibi görececek ve bölüğümün az olan mevcudunu tahmin ederek bir hora ile beni süngüden geçirecek, buna imkân verilirmi. Bir an evvel yapılacak iş yapılmalıdır. İşte bunun için şafak sökmeden düşmanın gözü açılmadan düşmana bir gözdağı vererek cesaretini anlamak icap ediyordu.

Yanımda bulunan borazan Ereğlili Osman ve kavağın seyitali köyünden Hilmi çavuş ile avcı hattına şu emrimi gönderdim. Hücüm borusu çalacak avcı hattı yerinden kıpırdamayacak. Ateşin şiddetini artıracak. Ve gür seslerle Allah allah diye bağırarak:

Bu emrimi Osman ve Hilmi çavuşlar avcı hattının gerisinden yuvarlana yuvarlana bütün mankalara tebliğ ederek arızasız yanıma döndüler. Şafak karanlığı baş göstermişti. Borazan Osman çavuşa (Haydi oğlum Allah utandırmasın şu dereyi bir inlet bakalım dedim) Osman çavuş tanbur oğlu deresine doğru hucum borusunu çalarken dere, çinliyor.

Kırk elli gişilik bölüğümün şiddetli ateşi allahın inayetele hiçbir inkıtaa uğramıyordu. ve bir tabur asker allah allah diye bağırıyormuş gibi dere inliyordu. Bu vaziyet beş dakika devam etti etmedi karşımızdaki düşman bizi süngü hucumuna kalkdı zannile derenin dolambaçlı yerlerinden geldikleri gibi kaçmışdı. Geçirdiğim harplerde düşmanın süngü hucumlarımızdan nasıl korkduğunu bildiğim için bende böyle Bir palavra ile düşmanın beşte bir kadar mevcudu olan bölüğümle yalandan allah allah diye bağırarak düşmanı köpek sürüsü gibi kaçıрмаğa muvaffak olmuşdum.”⁷⁰

Ahmet Naci Efendi ve bölüğü bu vazifeyi gerçekleştirdikten sonra 57. Fırkanın Yunan askerlerine karşı verdikleri fevkalade mücadeleye şahit oldular. Ahmet Naci Efendi yeni vazife almak üzere Kokar Tepe'nin Türbe Tepe'ye bakan yan yamaçlarında mevzi almıştır. Güneş batıp akşam olduğunda düşman askerleri bölüğün sağında bulunan Kokar Tepe'ye tırmanmaya geçtiler, ancak tabur süngü hücumuna kalkarak buna müsaade etmemiştir. Yaklaşık beş saat süren taarruzlar sonucunda, düşmanın takviye güç alması ve sabaha karşı umumi bir taarruza kalkmasıyla tepenin terkedilmesi kaçınılmaz olmuştur. “Bu Umumi taarruzda kokar tepenin sağında ve kumanda heyetinin bulunduğu Perişan tepeye düşmanın yağdırdığı şarepnel yağmurundan...” Alay Kumandanı Kâmil Bey sekiz dokuz yerinden ağır bir surette yaralanmıştır. Fırka Erkânı Harp Binbaşı Tahir Bey ise şehit düşmüştür.⁷¹ Alay düşmanın üstün gücü nedeniyle tepeleri terk etmiş ve 5 km. gerideki Soğucalı sırtlarını tutmak üzere çekilmiştir. Taburun çekilebilmesi için Ahmet Naci Efendi'nin görev aldığı bölüğe dümdar olarak kalması (geriden gelen emniyet gücü) emredilmiştir. Yaklaşık bir saat dümdar muharebesi yapıldıktan sonra bölük de Soğucalı

70 A.g.h., ss.12-14.

71 A.g.h., ss.14-15. 15. Tümen Erkân-ı Harp Binbaşı Tahir Bey Sakarya Savaşı esnasında 25 Eylül 1921'de Tozoğlu Köyü Perişan Tepe'de şehit oldu. Görgülü, a.g.e., s.377.

Köyü doğu sırtlarındaki taburuna iltihak edebilmiştir. 26 Ağustos sabahından akşama kadar düşmanın topçu ateşiyle karşılaşmış, verilen kayıplarla bölük mevcudu 40 kişiye kadar düşmüştür. Mevcut tepeler muhaberele dolayısıyla ver-al biçimine dönüşmüştür. 38. Alayın bir taburu sırtı ele geçirse de düşmanın takviye edilmesi sonucu solda bulunan sırt düşman tarafından ikinci kez işgal edilmiştir.⁷² Düşmanın taarruzu, takviye gücü aldıkça artmıştır. Ahmet Naci Efendi'nin bulunduğu bölüğün sol kısmı da bu vesileyle açılmıştır. Makineli Tüfek Zabiti Ali Safa Efendi'den makineli tüfekleri geri çekerek kendilerini ateş altına almalarını isteyen Ahmet Naci Efendi, böylelikle geri çekilmeye muvaffak olmayı ummuştur. Makineli tüfekler yardımıyla zayıf vermeden geri çekilmeyi başaran Ahmet Naci Efendi yaşananları şu ifadelerle aktarmıştır:

“Sağımızda, Solumuzda, Gerimizde artık ne olduğunu ne biliyor ve ne de göre biliyoruz. Yalnız gendimizi düşünüyor ve mudafaa ediyoruz. Düşman fasılasız tenvir fişenkleri yağdırıyor ve hora diye bağırıyolar. Ne alaydan ne taburdan hiçbir emir alamıyoruz. Düşman bizim sırtlara çıkmış artık sırt üzerinde ve tahminen yüz metre kadar mesafede birbirimizle boğuşuyoruz. Benim bölükde tek bir otomatik tüfenk yok halbuki karşımdaki düşmanda on kadar otomatik tüfenk var. Esasen piyadeside benden üç dört misli fazla olduğu için düşman ateşinden başımızı kaldıramıyoruz.

Ne yapacağımı şaşırılmış bir durumdayım. Her neye mal olursa olsun düşmana esir düşmedense taburumun tutmuş olduğu hatta kadar çekilmek daha doğrusu kaçmak en büyük selametti.

Makineli tufenklerle bölüğümü geri hatta sıçradırken sol kolumun geriye doğru büküldüğünü ve avucumun içine sıcak bir şeylerin akdığını hissettim. Acı sızı bir şey duymiyordum.

Bölüğümün tamamile geri çekilmesini temin için yanımda bulunan bir manka ile düşmana ateş yaparken bende bir bulantı hasil olduğunu ve anide kolumun bir sızı içinde kaldığını izdirabla hissediyordum. İki saat evvel sağ kalçamın kaba etinden almış olduğum hafif yaramın sızısını unutmuşdum.

Bölüğüm tamamile geriye çekilmiş bende yanımdaki manka ile geri sıçramağa hazırlanıyorum. Fakat yaralandığımdan kimsenin haberi yok Mankarında geriye sıçramasını emir verirken ovakat yanımdaki borazan Osman çavuşa yaralandığımı ve çok sızı yaptığımı, Benide sürtünerek ve ayaklarımdan çekerek geriye doğru götürmesini söyledim.

(...) Bu sırtın gerisine geldiğimiz zaman tabur kumandanımız Süleyman ve alay yaverimiz behçet beylerinde yaralı olarak gerideki seyyar sıhhiye bölüğüne gittiklerini haber aldım.

Bu harplerimize beşinci bölük kumandanı yüz başı çakıcı Hüseyin Bey şehit ve benim bölüğümü takviye eden takım zabiti mülâzım Cemil beyde yaralanmıştı.

Yaram kaba kalçamdan ve bir de kolumdan olduğu için biraz geriye çekilir çekilmez emir erim yaralandığımı haber almış ve derhal atımı getirmişdi. Taburumuzda zabıt olarak

72 Abdülkadir oğlu Ahmet Naci, a.g.h., s.15.

makinalı bölük kumandanı Yüzbaşı Sivaslı Feyzi[,] takım zabiti mülâzım Ali safâ[,] tabur yaveri ünyeli Mustafa Rasih ve bir de Samsunlu Mülâzım Kara Ahmet Kalmışdı.”⁷³

Yaralanan Ahmet Naci Efendi altı saat geride bulunan Sıhhiye Bölüğüne giderken kendinden önce yaralanan Tabur Komutanı Binbaşı Süleyman Bey ve Alay Yaveri Behçet Bey’le karşılaşmıştır. Yaralılar ilk olarak seyyar hastanede tedavilerini görerek Çalışlı Köyü’nde bulunan ağır seyyar hastane araçlarına binmiş, 1 Eylül 1921 günü de Ankara’ya ulaşmışlardır. 2 numaralı hastanede yer olmadığından ayakta tedavi gören yaralılar Musevi Mahallesi’nde yirmi liraya kiraladıkları bir odaya yerleşerek 15 gün bu odada kalmışlardır. Ahmet Naci Efendi 17 Eylül 1921 günü gelen emir üzerine trene binip Polatlı istasyonuna geçerek oradan menzil arabaları vasıtasıyla Melik Köyü’nde açık ordugâh kuran fırkasına katılmıştır. Bu esnada düşman Sakarya’nın içerisine çekilmenin sonucu olarak “*buraların kendisine bir mezar yuvası olacağını anlayınca*” gerilemeye başlamış ve “*iki seneden beri yapmış olduğu taarruzlarda verdiği sayısız zayıtı da hesaplayarak*” çekilmek durumunda kalmıştır.⁷⁴

Sakarya Muharebesi; Kütahya-Eskişehir muharebeleriyle başlayan Yunan stratejik harekâtının son safhası sayılabilir. İlkinde Türkler, ikincisinde ise Yunan ordusu yenilmiştir. Sakarya Savaşı neticesinde her iki ordunun da kayıpları şöyledir: Şehit ve ölü sayısı olarak Türk Ordusu 3.713, Yunan Ordusu 3.958; yaralı sayısı Türk ordusu 18.480, Yunan 18.955; tutsak ve kayıp olarak da Türkler 805, Yunanlılar 14.450’dir.⁷⁵ Yunan ordusunun çekilmesi dolayısıyla 15. Fırka Muttalıp Köyü, Köprü Başı ve Yusuf Ağa istikametinde yürüyüşüne devam ederek Bayat dağlarının kuzeydoğusunda bulunan ovaları tahkime başlamıştır.⁷⁶ 1922 yılının baharına kadar Türk subay ve askerleri büyük bir sabırsızlıkla taarruz emrini beklemiştir. 1922 yılının 13 Temmuz günü 15. Fırka Afyonkarahisar şosesi kenarında Deresine Köyü’nde karargâhını kurmuştur. 45. Alay ise Deresine’ne 5 km. mesafedeki İsaklı nahiyesi ormanları eteklerinde açık ordugâhını kurmuş ve emir beklemeye koyulmuştur. Ahmet Naci Efendi otuz dört gün kadar bu açık ordugâhta kaldıklarını belirtmektedir. Bu esnada kendisi 45. Alay’ın III. Taburundan alınmış ve II. Taburuna yaver olarak tayin edilmiştir. Türk subay ve askerlerinin taarruz emrini hangi hâletiruhiye ile beklediklerini Ahmet Naci Efendi’nin hatıratından net biçimde sezinleyebilmek mümkündür. Öyle ki o, Türk ordusunun bir parçası olarak, ordunun taarruza geçmesi yönündeki beklenti ve arzusunu şu sözleriyle aktarmaktadır:

“İki seneyi müteceviz devam eden düşman taarruzları artık sona ermiş sıra kahraman türk ordusuna gelmişti. Taarruzun ne demek ve nasıl yapıldığını düşmana öğretmek ve türk ordusu taarruza geçdiği vakit bir daha geriye dönmeyeceğini isbat için (21) Ağustos 1338 akşamına kadar bu açık ordugahda alayımız zabitan ve efradı neşeli günler geçirerek büyük türk Mustafa Kemal’in taarruz emirlerini bekliyorduk”⁷⁷

73 A.g.h., ss.16-17.

74 A.g.h., s.17.

75 Erikan, a.g.e., s.267.

76 A.g.h., s.17.

77 A.g.h., s.18.

3.d. Ahmet Naci Efendi'nin Büyük Taarruz Günleri

Taarruz emri Türk Ordusu birliklerine ulaştığında, 45. Alay Afyon şosesi üzerinde içtima halinde idi. İki gün istirahatten sonra alay, üç günlük yürüyüş sonucunda, yüksek bir tepeye yaklaşmıştır. 25 Ağustos 1922 saat 09:00'da 45. Alay Komutanı Kaymakam Rıza Bey alayın tüm subaylarını bu yüksek tepenin hâkim bir noktasında toplayarak önüne bir harita açmıştır. Rıza Bey, önünde harita, uzaktaki azametli bir dağı göstererek Tınaztepe'yi işaret etmiş ve buldukları yerden düşman mevzilerinin yer aldığı tepeyi ölçerek aralarında 7 km.'lik bir mesafe bulunduğunu belirtmiştir. Bundan sonraki süreç düşman birliklerini gözetleyecek keşif kolları oluşturma şeklinde cereyan etmiştir. Emir üzerine sekiz kişilik keşif kolu oluşturularak düşman birliklerini gözetlemek için buldukları tepeden inmeye başlamışlardır. Tınaztepe çok yüksek bir mevkide bulunduğundan zabitlerin görünmeleri çok kolaydır. Bu yüzden en ufak çukur ve tümsekten azamî ölçüde yararlanılmaktadır.⁷⁸

Etraflarında metruk bir köy gören zabitler köyün Tınaztepe'ye 700-800 metre mesafede olduğunu ve köye iki Yunan keşif kolunun indiğini görmüşlerdir. Bu durum sebebiyle, Türk keşif zabitleri düşman keşif gücünü takibe başlamıştır. Öyle ki alay, keşif gücünün vereceği keşif raporlarından mümkün merteye istifade edecektir. Hemen karşılarında bulunan tel örgülerle çevrili tepeyi Ahmet Naci Efendi şöyle tanımlamaktadır: *"Düşmanın tel örgülerle ve siperlerle tahkim ettiği bu tepe ğarp cebhemizin en son noktası ve cebhenin kilidi olarak kabul edilmişti. İşte bu kilidi kırdığımız gün vatanın kurtuluş günü olacaktır."*⁷⁹

Keşif zabitleri akşam saatinin yaklaşması nedeniyle kıtalarına dönerek gerekli keşif raporlarını alaya iletmışlerdir. Gece olduğunda alay, muhtelif istikametlerde yürüyüşe geçerek Kömür Tepe'yi inmiştir. Düşmana harekâtı sezdirmemek için çok dikkatli hareket ediliyor ve ayak hışırtısından başka bir ses çıkarılmıyordu. Tınaztepe'ye 1.000 metre kadar yaklaşıldığında kıta olduğu yerde durdurulmuştu.⁸⁰ Bu esnada, 15. Tümen Komutanı Yarbay Ahmet Naci (Tınaz) Bey⁸¹ subayları yanına toplayarak Tınaztepe hakkında izahat vermiş ve şu noktalara değinmiştir:

"Tinas tepe bulunduğumuz yerden itibaren 1.000 metre mesafededir.

(O zamanlar sabahın altısında ortalığın ışmasına göre) 38 ci alay duşmanın

78 A.g.h., s.19.

79 A.g.h., s.19.

80 A.g.h., s.19.

81 Kütahya-Eskişehir Muharebeleri esnasında 15. Tümen Komutanı Albay Şükrü Naili (Gökberk) Bey, Kurmay Başkanı Binbaşı Tahir Bey ve 45. Piyade Alay Komutanı Yzb. Kamil (İnanoğlu) Bey idi. Sakarya Savaşı'nda Şükrü Naili Paşa 15. Tümen Komutanı iken Kurmay Başkanı Binbaşı Tahir Bey'di. 45. Alay Piyade Alay Komutanı ise Yzb. Kamil (İnanoğlu) idi. Büyük Taarruz'da ise 15. Tümen Komutanı Yarbay Ahmet Naci Bey (Tınaz), Tugay Komutanı Mehmet Fehmi (Tınaztepe), Kurmay Başkanı M. Rasim Bey (Sengir), 45. Piyade Alay Komutanı Binbaşı Ali Rıza Bey idi. Görgülü, a.g.e., ss.366, 372-373, 384.

altı kademeli tel örgülerini kesmeğe memur edilmiştir. Bu alay tam saat beşde harekete geçerek Tinas tepedeki tel örgülerine karşı iki yüz metre mesafe yaklaşacak topcularımızın düşman siperlerine karşı yapacağı imha ateşini takib edecektir. Topcu ateşini keser kesmez 38 ci alay düşman tel örgülerini kesmek için taarruza geçecektir.

Kırk beşinci alay 38 ci alay gerisinde ihtiyat olarak bulunacak ve 38 ci alayın harekâtını takib ve takviye edecektir.

38 ci alay tel örgülerini kesmeğe muvaffak olur olmaz 45 ci alay derhal takviye ve taarruz edecektir.”⁸²

Tümen komutanının emri alınır alınmaz alaylar hemen sahra telefonlarını çekmeye başladılar ve böylelikle telefon irtibatı sağlandı. Alaylar sabahı beklerken 15. Fırka’dan yeni bir emir ulaşmıştır:

“Topcularımız tam saat beş buçukda tanzimi endaht ateşine başlayacaktır.

Altiye 15 dakika kala imha ateşine başlayacaktır.

38 ci alay tam altıda tel örgülerini kesmiş bulunacaktır.

45 ci alay 38 ci alayı derhal takviye edecektir.

Fırka Hucum taburu tinas tepenin sağında bulunan engin otluk tepeyi silah patlatmadan süngü hücumile zabtecektir.”⁸³

Birlikler fırka kumandanının emrini aldıktan sonra emirde belirtilen endaht atış saatini beklediler ve tam 05:30’da ağır topçular birer saniye arayla üçer mermi endaht atışı gerçekleştirdiler. 05:45 itibariyle de tüm ağır ve hafif toplar imha ateşine başladı. Şiddetli top atışları karşısında “hallaç pamuğuna” dönen Tınaztepe’nin düşman tarafından yapılan tahkimatı bozuldu ve 38. Alay avcı durumunda tepeyi tırmanmaya koyuldu. Durumun vahametini anlayan düşman birlikleri yaralılarını dahi alamadan çekildiler. 38. Alayı takviye görevi 45. Alay’da idi ve alayların ilerlemesi karşısında tutunamayan düşman birlikleri 1.000 metre kadar geriye itildiler, takviye güçleriyle mevzi tutarak ateşe başladılar. Mevzi alan Türk askerleri ilerlemeyi durdurdular. Bu esnada geri çekilen alay ve taburların düşmanla çarpışması sebebiyle Ahmet Naci Efendi, tabur borazanı ve tabur komutanı Binbaşı Ahmet Hilmi Bey iki ateş arasında kaldılar. Ahmet Hilmi Bey, akşam saati yaklaşmasına rağmen, iki ateş hattından kurtulabilmesi mümkün olmayınca Ahmet Naci Efendi’ye duygusal bir konuşma yaptı. Ahmet Naci Efendi yapılan bu duygusal konuşmayı şöyle aktarır:

“(Yaver sen gençsin akşam kararmadan sürtünerek ve yuvarlanarak geri çekil. Bende çekile bilirsem çekilirim. Çekilemezsem hakkımı helal et didi.)

Bu sözler gözlerimi yaşartmış ve bende efendim çekilirsekte beraber ölürsekde beraber. Ben sizi burada bırakupda bir yere gidemem diye cevap vermişdim.

82 Abdülkadir oğlu Ahmet Naci, *a.g.h.*, s.19.

83 *A.g.h.*, s.19.

Bu sırada alayımızın birinci taburunun dördüncü makineli tüfenk bölük kumandanı yüz başı Hulûsi (Şimdi Generaldir.) Bizim vaziyetimizi dürbinle görmüş ve tanımış olacak ki bizim üzerimizden düşmana karşı açtığı makineli tüfenk ateşini sağ ve sol istikametlerimizden tevcih ederek bizim geri çekilmemizi temine çalışıyordu.

Bizim taraftan açılan ateşin üzerimizden kesildiğini hissettik.

Fakat namussuz düşman makineliside bizi görmüş olacakki bir makineli tufengi mütemadiyen bizim üzerimize ateş ediyordu.

Nihayet sürtüne sürtüne yuvarlana yuvarlana fasıllı bir şekilde avcı hatlarımıza yaklaşıyor ve düşman bir durlu bizi hedefine alamıyordu. Hava kararmış ve akşam olmuştu. Güçlülkle avcı hattımıza girdik. Arkadaşlar bizi geriye alarak matralarla su verdiler. Oradaki içdiğim suyun tadını hiçbir vakit unudamam.”⁸⁴

27 Ağustos 1922 günü 56. Alay sabaha karşı düşmana büyük bir taarruz gerçekleştirdi ve iki buçuk saat sonunda düşman Tınaztepe’yi tamamıyla terk ederek Sincanlı Ovası’na döküldü. “[G]eniş olan bu ovanın (Bal Mahmut) istasyonuna uzanan muntıkada düşmanın kaçışını ve süvarilerimizin koğalamasını” Ahmet Naci Efendi tepeden seyretmekteydi. 15. Fırka komutası, kaçan düşmanın sağdan soldan çevrilip yakalanması amacıyla alaylarına ayrı ayrı emirler vermiştir. Ahmet Naci Efendi bu kovalamaca sırasında aldıkları o meşhur emri “...İşte düşmanı burada koğalarken geriden aldığımız emir: Büyük kumandanımız (Mustafa Kemal Paşa Hedefiniz Ak denizdir) emrini vermiştir.” diyerek aktarmaktadır.⁸⁵

Düşmanın çekilme durumu vesilesiyle 15. Fırka Sincanlı Ovası’nda düşmanı takip etmiş ve düşman bu takip neticesinde “ormanlara dalarak istikametini şaşır”mıştır.⁸⁶ Düşman birlikleri bu kaçış esnasında birbirleriyle olan temasını da kaybetmiştir. Hangi tarafa kaçacağına karar veremeyen düşman askerleri tüfeklerini yere atarak ellerini kaldırıp teslim olmuşlardır. Düşman birliklerinin geri çekilişi oldukça hızlı ve geride top tüfek ne varsa bırakarak topyekûn bir çekiliş biçimindeydi. Ahmet Naci Efendi’nin ifadesiyle “...Düşman öyle kaçıyor ki her gün yirmi dört saat zarfında beş altı saat bir mola ile peşine takıldığımız düşmanın kısmı küllisine hiçbir yerde rastlayamıyoruz.” Düşman Uşak istikametine doğru çekilirken birkaç batarya topçusunu dümdar olarak bırakmış ve Türk yürüyüş koluna ateş açtırmıştı; lakin Türk piyadelerinin ilerlediğini gören dümdar bataryaları koşum hayvanlarını sökerek atlara binmişler ve topları da ormanda bırakarak kaçmışlardı.⁸⁷

Ahmet Naci Efendi yürüyüşlerinin Uşak’a doğru olduğunu belirterek buraya ulaştıklarında halkın kendilerini davul zurna ile karşıladığını yazmaktadır. Halk, düşmanın kaçışını görmüş ve kasabanın her iki tarafını

⁸⁴ A.g.h., s.20.

⁸⁵ Ahmet Naci Efendi’nin emri aldıkları andan itibaren aktardıkları 1 Eylül 1922 tarihi ve sonrasına ilişkindir.

⁸⁶ A.g.h., s.21.

⁸⁷ A.g.h., s.21.

tutarak ellerindeki tepsi, sepet ve kalbur vesaire kaplarla askerlere ekmek, şeker, peynir ve bal gibi pek çok yiyecek maddeleri dağıtmıştır. Halkın arasından geçen birlikler bir pamuk tarlasında durarak 5 saatlik bir mola vermişlerdir. Tabur, molanın ardından Alay Komutanı'nın emri ile ağır topçu muhafızı olarak ayrı bir istikamette yürüyüşe geçmiştir. Tınaztepe'ye taarruz emri verildiğinde askere üç günlük erzak verilmiştir. Erzaklar bitmiş olsa da askerler, "aydın, aydın gazel aydın" şarkısını söyleyerek neşe içinde düşmanı kovalamaya devam etmiştir. Taburun askerleri her ne kadar açlık ve yorgunluk hissetmiyorsa da ileride karşılaşılabilecek kasaba ve köylerden iâşe teminine gereksinim vardı.⁸⁸

Harita kontrolü yapan tabur, 15 km. mesafede Kula kazası ve daha ileride de Salihli ve Turgutlu kazalarının bulunduğunu tetkik etmiştir. Ahmet Naci Efendi, Tabur Komutanı'nın emriyle, Makineli Tüfek Zabiti Ali Safa ve bir de süvari Kula kazası sırtlarına doğru ilerlemeye başladılar. İlerlenince Yunan birliklerinin bölgeden yaklaşık dört beş saat evvel geçtiği anlaşıldı. İlerleme sonucunda 10 km. yol alınmış ve Kula kazasına tahmini 5 km.'lik bir yol kalmıştı. Tırmanmayı bitirdikleri sırttan inince atlarını sürmeye devam eden zabitler artık Kula'yı tamamen görebiliyorlardı. Ahmet Naci Efendi "Ufacık bir kaza" diyerek tanımladığı Kula'yı, şahit olduklarıyla birlikte hatıratına kaydetmiştir. İstiklal Harbi yıllarında Türk halkının, muharebelerin gündelik hayatına ve psikolojisine nasıl etki ettiğine ilişkin önemli bilgiler sunan bu şahitlikler Ahmet Naci Efendi'nin kaleminden şöyle aktarılıyor:

"Ufacık bir kaza olan kulanın vaziyeti şöyledir.

Ortasından düz bir şosa geçmektedir. Şosanın her iki tarafı bina ve duggandır. Bu kasabaya yüz metre kadar mesafe kalınca atlardan indik öğle zamanı yaklaşmış ve güneşde hararetini artırmıştı.

Kasabaya girilirken kasabanın başında ve sağ tarafında bulunan mahalle düşman tarafından ateşe verilerek kaçmıştı. Kasabanın ortasından geçen bu şosa üzerinde tek bir insan dahi görülmediği gibi her taraf kapalı ve kasaba halkı sinmiş yangını söndürmek için bir ferd dahi sokağa çıkmağa cesaret edemiyordu.

Ev pencerelerinin perdeleri dahi kapalı idi. Kapusu iki kanatlı ve geniş olan ilk evin kapusuna yaklaştık. Kapuyu çaldık. Hiçbir ses yok Burası Müslüman memleketi değilmi dışarı çıkın türk askeri geliyor diye bağırdık. Yine hiçbir ses yok.

Düşmanın tamamile çekildiğinden emin olamıyan zavallı halk korkularından ses bile veremiyorlardı. On dakikadan fazla bu kapı önünde bağırdık, çağırdık yine fayda yok.

Günlerce tıraşdan mahrum kalan yüzlerimizde sakallarımız uzamış günlerce uykusuzluktan gözlerimiz kızarmış ve kipriklerimiz çapaklarla örtülmüş, kıyafetimizde ne asker ne zabıt kıyafeti var. Bize kim kapı açmağa cesaret edebilirdi.

88 A.g.h., s.22.

Bizim türk askeri olduğumuzu inandırmak için avazım çıktığı kadar bağırarak kelimeyi şahadet getirdim. Peyğemberin ismini ve gendi isimlerimizi bağırarak saymağa başlayınca evin içerisinden hafif bir tıkırdı duyar gibi oldum. Bu evde insan olduğunu anlayarak daha ziyade cesaretle (yahu allah aşkına türk askeri yaklaştı. karınları ac kapıları açın askere eklemek hazırlayın) diye tekrar bağırdım.

İki katlı olan bu binanın merdivenlerinden inen ayak seslerinin yavaş, yavaş kapuya doğru ilerlediğini duydum. Bu ayak seslerindende istifade ederek (Allah aşkına burası müslüman evi değilmi aclıktan öldük dışarı çıksanız biz Mustafa Kemal Paşa zabitiyiz. Geriden gelen askere erzak hazırlatmağa geldik.) diye söylenmeğe başlayınca kapunun yavaşca açıldığını ve iri yarı sakallı bir zatın göz yaşları akdığını görünce hemen sakalına sarılarak öpdüm.

Korkmayın namussuz düşmanı koğalıyoruz. Peşimizden bir saate kadar Ağır toplarımızla taburumuz bu kasabadan geçecektir. Aman durmayın halka ilan edin. Askere eklemek hazırlasınlar dedim. Bu sözlerim üzerine bu ihtiyar yokarda bulunan oğluna hitaben boğuk bir sesle (Hasan aşağıya gelin bizim türk askeri geliyormuş. Çabuk memlekete haber verin diye bağırdı. Ve bizi içeriye aldı. Merdivenlerden aşağıya inen genç tahminime göre yirmi yaşlarında idi. Bu genç merdivenlerden atlayarak boynumuza ve ellerimize sarılarak ağlamağa ve koşarak sokağa fırladı. İhtiyar bize yemek yedirmek istiyordu. Merdivenlerden yukarı çıkınca sufanın bir tarafındaki odada birçok kavun ve karpuz yığını var idi. Baba biz bir şey yemeyeceğiz. Şuradan so[ğ]ukluk bir karpuz kesde yiyelim didim. Bizim durmağa vaktimiz yok daha ilerlere gidup oralardada eklemek hazırlatacağız. İhtiyar siz merak etmeyin evladlar şimdi her şey hazırlanır.

İhtiyarın birçok ısrarlarına rağmen vaktimiz müsait olmadığı halde hatırı kalmasın diye tavada pişirtmiş olduğu yumurta ve karpuzdan biraz yidikden sonra baba allah ısmarladık diyerek atlarımıza bindik Kasabanın ortasından geçerken hiç kimselerin olmadığını tahmin ettiğimiz bu kasaba birden bire şenlenmiş ve türk askerinin memleketlerine doğru ilerlemekte olduğu evine misafir indiğimiz ihtiyarın oğlu tarafından ilan edilmiş ve halk sokaklara dökülmüştü.

Altı saat evvel memleketlerini yakup yıkarak kaçan düşman mezalimini gözlerinde canlandıran kulalılar bu dakikadan itibaren bayram yapmak üzere davul zurnalarile bizi yolcu ettiler ve peşimizden gelen taburumuzu karşılamağa gittiler.”⁸⁹

Kula'dan sonra Salihli kazasına ilerleyen zabitler, arkalarından gelen bir süvariden tabur komutanının verdiği emri aldılar. Emirde taburun ağır topçu muhafızlığını başka bir kıtaya teslim ettiği bildirilirken, kendilerinden de Turgutlu istikametinde hareket etmek suretiyle tabura iltihak etmeleri isteniyordu. Bahsedilen muntika tamamen üzüm bağları ile kaplıydı ve zabitan ile efrat bol bol üzüm yiyerek gıdasını almaktaydı. Emir alınca istikamet değiştirilmiş ve 4 saatlik mesafenin kat edilmesiyle tabura ulaşılmıştır. Turgutlu'dan sonra taburla birlikte Nif kazasına doğru hareket edilmeye

89 A.g.h., ss.22-23.

başlanmıştı. Nif, bolca dikenli sırtlardan oluşmaktaydı, deve dikenini azamî derecede mevcuttu. Sabah olunca bu dikenli sırtlardan boğaza doğru ilerleyen birlikler, gittikçe İzmir'e doğru yaklaşmaktaydılar. Zabit ve askerler birbirlerine "...acaba İzmir'de düşmanı yakalayabilecek miyiz" diye soruyorlardı.⁹⁰

Yürüyüş devam ediyor zabit ve askerler adım adım İzmir'e yaklaşıyorlardı, sırtların ardından güneş yükseliyor ve boğazın sol yamacındaki Nif kazası 15. Fırka'nın İzmir'e ilerleyişini izliyordu. Fırka birlikleri Nif yakınlarından ilerlerken Ahmet Naci Efendi yanlarından üç otomobilin ağır ağır ilerlemekte olduğunu kaydetmektedir. Otomobilin birinin içerisinde de Mustafa Kemal Paşa'nın bulunduğunu belirten Ahmet Naci Efendi otomobillerdeki diğer paşaların da askere selam vererek ilerlediklerine şahit olduklarını yazmaktadır.⁹¹ Bilindiği üzere; Mustafa Kemal Paşa 9 Eylül günü İzmir'e gitmeden evvel, Nif'te kendisiyle görüşme talebinde bulunan konsoloslarla buluşacaktır.⁹² Bu amaçla Mustafa Kemal Paşa 9 Eylül günü akşamüzeri Nif'tedir.⁹³ Ahmet Naci Efendi'nin Mustafa Kemal Paşa ve diğer paşaları gördüğü gün, Mustafa Kemal Paşa'nın Nif'te bir gece konakladığı gün olan 9 Eylül günüydü.

Akşam olunca alay, zabit ve efradıyla Buca istikametine yarım saat mesafedeki Kokluca köyü civarındaki fundalıklarda sabahladı. Sabah Buca'ya ilerlenerek içinden geçildi ve alay Gaziemir pavyonlarına yerleşti. İleri karakol tertibatı alınarak iki gün kadar bu pavyonlarda kalındı. Fırka birlikleri İzmir şosesinde içtima ettiler ve Eşref Paşa civarındaki bir tarlada mola verdiler. Fırka bandosu molanın ardından birliklerin önüne geçti. Tabur, fırka bandosuyla İki Çeşmelik ve hükümet konağı önünden Karataş'a geçti. Tabur karargâhı Karataş'ta olmak üzere taburun bütün bölük ve takımları İzmir'in jandarma ve polis karakollarını işgal ettiler. "*izmir'i Yunanlılar işgal ettiği zaman yunanlılara yardım eden ve izmirli türk vatandaşlarımıza olmadık hakaret yapan yerli rum ve ermeniler limanda mevcut olan Yunan ve düveli itilâfiye gemilerine iltica etmek üzere denize döküyorlardı.*" Alay bir aylık süreçte İzmir'in asayişinin temininde ve bölgede kalan Rumlar ile Ermenilerin rıhtıma sevk edilerek limandan tahliyesinde görev aldı. Bir ay sonra karakollar, Ankara'dan İzmir'e gönderilen polis ve jandarma teşkilâtına devredildi ve 45. Alay yine Gaziemir pavyonlarına yerleşerek istirahate çekildi.⁹⁴

90 A.g.h., ss.23-24.

91 A.g.h., s.24.

92 Gotthard Jaeschke, *Türk Kurtuluş Savaşı Kronolojisi Mondros'tan Mudanya'ya Kadar (30 Ekim 1918-11 Ekim 1922)*, 2. Baskı, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1989, s.192.

93 Mustafa Kemal Paşa Nif'e akşamüzeri geldi. İzmir'i görmek için Belkahve denilen tepeye çıktı. Buradan bir süre İzmir'i seyrettikten sonra geceyi geçirmek üzere Nif'e döndü. Paşa geceyi orada geçirip ertesi gün (10 Eylül'de) İzmir'e girecektir. Zeki Sarıhan, *Kurtuluş Savaşı Günlüğü IV (Açıklamalı Kronoloji) Sakarya Savaşı'ndan Lozan'ın Açılışına (23 Ağustos 1921-20 Kasım 1922)*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1996, s.648.

94 Abdülkadir oğlu Ahmet Naci, a.g.h., s.24.

Ahmet Naci Efendi bir ay evvel "Alay Yaveri" olarak tayin edilmişti. Alay bahsedilen pavyonlarda istirahat halinde iken, fırkadan gelen emirle Buca yolunu tutup İzmir'e geçti. Alay Komutanı İzmir'de Konak yanında alayı beklemekteydi. Karşıyaka'ya kadar olan sahil kısmını avcı hattıyla ablukaya aldılar. Bu esnada bekleyişlerinin ve İzmir'e nakledilmelerinin sebebini anlamışlardı. İtilaf güçleri donanmaları İzmir'i terk etmek üzere harekâta başlamıştı. Ahmet Naci Efendi: "O zaman haber aldık ki Büyük (Mustafa Kemal) kırk sekiz saat zarfında izmir limanını terk etmeleri için donanma kumandanlarına oltmatum [ülmatom] vermiş." diyerek durumu açıklar. Birlikler, donanma limanı terk edene kadar avcı halinde sahilde kaldılar. Akşama kadar burada kalan birlikler aldıkları emir üzerine yeniden Gaziemir'deki pavyonlara döndüler. Ahmet Naci Efendi son sözlerini kaleme alırken daha 19 Mayıs 1919'da Mustafa Kemal Paşa'yı gördüğü Samsun'daki o unutulmaz güne atıf yaparak hatıratını şöyle sonlandırmaktadır:

"İşbu Hatıramın başlınkıçında (19 Mayıs 1335) tarihinde Mustafa Kemal Paşa Samsun'a ayak basdığı vakit nerede ve nasıl gördüğümü ve selamladığımı bahsetmişdim.

*Dört sene evvel Samsuna ayak basmış ve memleketi düşman ayakları altından kurtarmak için birçok mahrumiyetler içinde cidala atılan ve hayatını memleketi uğruna vakfeden büyük türk çocuğu (Mustafa Kemal)ın emru kumandasında ufak bir cüz olarak bende vatan hizmetine davet edilmiş ve [b]u tarihten itibaren Bölük kumandanı olarak evvela Samsundaki Pontoscü teşkilâtını imha ve sonrada anadolumuza saldıran düşmanı Ak denize dökmek üzere ğarp cebhesine hareket etmiş ve seneler süren uzun mücadeleden sonra önüme katarak izmire koğaladığım düşmanı (Nif) boğazından (İzmire) doğru takip ederken Otomobille izmire doğru inen (Mustafa Kemal) Paşayı işte burada ve dört sene sonra yine selamlamış ve yine peşini takiben izmire girmişimdir."*⁹⁵

Ahmet Naci Efendi kaleme aldığı hatıratını, İzmir'e girdikten sonra fırka komutanı tarafından kendisine sunulan takdirname suretini de ekleyerek sonlandırır. Hayatının en kıymetli cümleleri olarak kabul ettiğini düşündüğümüz takdir metni şöyledir:

"15 ci Fırka kumandanlığı

Şube: 2 836

İzmir Bayraklı

14 - 7 - 339

Alay (45) Yaveri Mülâzım Naci efendiye

Vatanın en buhranlı anlarında orduya iltihak ederek memleketi her taraftan istila eden düşman seylabından kurtarmak için ifa ettiğiniz hidemat ber güzıyde orduda lâ yemut hâtıralar bırakmış ve ordu cüzi içinde fırkanın şan ve şerefle çarpıştığı muhtelif muharebelerin zaferle tetevvücü hususunda sebkeden himmet ve gayretiniz fırkanın ebedi hürrmet ve şükranı kazanmıştır.

*15 ci Fırka K. Naci Tinas"*⁹⁶

95 A.g.h., s.25.

96 A.g.h., s.25.

Sonuç

Ahmet Naci Efendi'nin kaleme aldığı *Samsun'dan İzmir'e* adlı hatırat hem I. Dünya Savaşı'nın sonunda ülkenin düştüğü durumu hem de Mütareke dönemi ertesinde köy, kasaba ve kentlerdeki yerel direniş hamlelerini içermesi manasında dikkate değerdir. Ayrıca hatırat sahibinin İstiklal Harbi sürecinde düzenli ordunun bir subayı olarak Millî Mücadele esnasında katıldığı muharebelere ilişkin tanıklıkları, Türk İstiklâl Harbi'nin bir yedek subay ve alay yaverinin kaleminden okunması açısından oldukça önemlidir.

Mütareke dönemi asker ve subaylarının psikolojisini ve yaşadığı maddi güçlükleri gözler önüne seren hatırat, 19 Mayıs günü Mustafa Kemal Paşa'nın Samsun'da hükümet konağına girişine tanıklığıyla da önemli bir anı hüviyetine sahiptir. Samsun'da Pontusçu çeteler ile gerçekleşen mücadelelerin de yer aldığı hatırat; 15. Fırka birliklerinin Batı Cephesine görevlendirilmesiyle Eskişehir-Kütahya, Sakarya ve Büyük Taarruz gibi en çetin mücadelelere tanıklığıyla da kıymetini artırmaktadır. Ahmet Naci Efendi'nin katıldığı savaşlara ilişkin ayrıntılı olarak sunduğu cephe mücadeleleri, özellikle askeri alanlarda çalışma yapan uzmanlar için kıymetli anlatımlar ortaya koymaktadır. Yine askeri coğrafyanın eksik kalan ya da bilinmeyen bölgeleri Ahmet Naci Efendi'nin anlatımları üzerinden tamamlanabilme olanağına sahip olunabilecektir.

Sonuç olarak; uzun süren mücadeleler, durmaksızın yaşanan savaşlar, fedakârlık ve özveri ile bitmez tükenmez bağımsızlık arzusunun bir nişanesi niteliğindeki hatırat, Ahmet Naci Efendi gibi Türk Ordusunun bir yaverinin kaleminden okunarak, Türk insanının Anadolu'daki bağımsızlık mücadelesini ne şekilde kazandığının daha iyi anlaşılmasına katkı sunmaktadır.

KAYNAKÇA

I. Yayınlanmamış Hatırat

Abdülkadir oğlu Ahmet Naci, *Samsun'dan İzmir'e*.

II. Kitaplar

BELEN, Fahri, *Türk Kurtuluş Savaşı*, yay. haz. Enis Şahin, 1. Baskı, Yeditepe Yayınevi, İstanbul, 2014.

BİRİNCİ, Ali, *Tarih Yolunda Yakın Mazinin Siyasî ve Fikrî Ahvali*, 2. Baskı, Dergâh Yayınları, İstanbul, 2012.

DEVELLİOĞLU, Ferit, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*, Aydın Kitabevi, Ankara, 1984.

DOĞANAY, Rahmi, *Millî Mücadele'de Karadeniz (1919-1922)*, AAM Yayınları, Ankara, 2001.

EKEN, Halit, *Bir Millî Mücadele Valisi ve Anıları: Kapancızâde Hamit Bey*, 1. Baskı, Yeditepe Yayınevi, İstanbul, 2008.

ERİKAN, Celâl, *Kurtuluş Savaşı Tarihi*, haz. Rıdvan Akın, 2. Baskı, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2008.

GÖRGÜLÜ, İsmet, *On Yıllık Harbin Kadrosu 1912-1922 Balkan-Birinci Dünya ve İstiklal Harbi*, 2. Baskı, TTK Yayınları, Ankara, 2014.

JAESCHKE, Gotthard, *Türk Kurtuluş Savaşı Kronolojisi Mondros'tan Mudanya'ya Kadar (30 Ekim 1918-11 Ekim 1922)*, 2. Baskı, TTK Yayınları, Ankara, 1989.

KOÇAOĞLU, Bünyamin, *Millî Mücadele Yıllarında Samsun (15. Fırka'nın Samsun'daki Faaliyetleri 1919-1921)*, İkinci Basım, Samsun Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları 7, Samsun, 2012.

Muallim Nâcî, *Lûgat-i Nâcî*, haz. Ahmet Kartal, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 2009.

Samsun İl Yıllığı 1967, Harita Genel Müdürlüğü Döner Sermayesi Basımı, yy., 1968.

- SARIHAN, Zeki, *Kurtuluş Savaşı Günlüğü IV (Açıklamalı Kronoloji) Sakarya Savaşı'ndan Lozan'ın Açılışına (23 Ağustos 1921-20 Kasım 1922)*, TTK Yayınları, Ankara, 1996.
- SARISAKAL, Baki, *Samsun Basın Tarihi*, Samsun Araştırmaları-3, Barış Gazetesi Yayınları-9, Samsun, 2003.
- Şefik Avni Öziüdoğru'nun *Serbest Fırka Hâtıratı*, haz. Abidin Temizer, 1. Baskı, Libra Yayınları, İstanbul, 2014.
- ŞEMSETTİN Sami, *Kamus-i Türkî*, İkdam Matbaası, Dersaadet, 1317.
- UMUR, Hasan, *Samsun'da On Beş Sene*, Güven Basımevi, İstanbul, 1947.

III. Makaleler

- ÇANKAYA, Özlem, "Millî Mücadele Dönemi'nde Asker Firarileri", *ÇTTAD*, Yıl 15, S. 29 (Bahar 2019), ss.203-179.
- KOC AOĞLU, Bünyamin, "Millî Mücadelede ve Cumhuriyet'in İlk Yıllarında Samsun'da Basın Hayatı ve Cemiyetler", *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, C.12, S.1 (1999), ss.155-160.
- OKAY, M. Orhan, "Hâtırat", *TDV İslam Ansiklopedisi*, C.16, TDV Yayınları, İstanbul, 1997, ss.445-449.

IV. Tezler

- BALCIOĞLU, Mustafa, *Millî Mücadele'de Merkez Ordusu*, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü, Ankara, 1990.
- BİLİCİ, Bahar, *II. Meşrutiyet Dönemi Anadolu'da Bir Taşra Gazetesi "Aks-ı Sada (Anadolu Sesleri)"*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Samsun, 2019.

V. İnternet Kaynakları

<http://bigat.av.tr/index.php/tarihce/> (Erişim Tarihi: 17.01.2023).

VI. Sözlü Tarih Çalışmaları

Abdülkadir oğlu Ahmet Naci Efendi'nin oğlu Necmeddin (Necmi) Cihan Bey ile 07.12.2018 günü yapılan mülakat.

Extended Abstract

The Turkish War of Independence was an all-out war in which many commanders, officers and privates demonstrated remarkable acts of self-sacrifice. The most important sources of the struggle that lasted for about three years are archive documents containing the correspondence made during the war, official publications of institutions such as the army and the parliament, and those reflected in the press of the period. In addition to these, the notes and oral narrations of commanders, officers and soldiers who experienced the Turkish War of Independence in the war front are also very important for understanding this period. Especially the memoirs that reveal the human dimension of the events experienced in all its nakedness, contain the moral and social details of the Turkish War of Independence. In addition to the technical and political narrations of the war, they present a different dimension for those who to read and want to learn later about the struggles given in terms of war and humans.

In this study, the memoirs of Ahmet Naci Efendi, who experienced the years of the Turkish War of Independence firsthand, are discussed. The memoir owner, who resides in Samsun, seems to approach the years of the Ottoman Empire during World War I through the lens of the local context of Samsun. In other words, the scenes witnessed in many parts of the country are not much different from Samsun. The same situation continued in a similar manner after the war as well. With Mustafa Kemal Pasha's arrival in Samsun and his initiation of organizing the Anatolian people against the occupations, the situation took a completely different turn. The Turkish people, who had been subdued during the war years, formed an invincible fortress around their leader. Ahmet Naci Efendi is a patriotic Turkish individual who served as a reserve officer in the construction of this fortress. Like many officers during World War I and the Turkish War of Independence, he tried to fulfill his duties without shying away from any sacrifices.

Ahmet Naci Efendi, who was called up for mobilization due to World War I, begins his memoir with his memories from the day he received the mobilization order. As per the mobilization order, he starts his military service as a record clerk at the military office in Samsun. Shortly after, he goes

to Istanbul Sarıyer and later to Pendik for military duty. While serving as an instructor at the officer training center, Ahmet Naci Efendi also witnesses the years of occupation in Istanbul. The memoir's author vividly portrays the sights of occupied Istanbul with a profound sense of sorrow and depicts the emotional state of Turkish officers and soldiers in the city.

Ahmet Naci Efendi, who was among the Ottoman soldiers discharged following the signing of the Armistice of Mudros, thus concludes his three-year military service in Istanbul. The memoirist, who returned to his hometown of Samsun under challenging conditions, writes in his memoirs that the scenery in Samsun is not much different from Istanbul. While the Allied Powers occupy Istanbul, Samsun is wanting to be besieged by Pontic separatist gangs. Even in the central areas of the city, armed Pontic gangs can be seen roaming. Like Ahmet Naci Efendi, a group of reserve officers who returned to Samsun cannot remain indifferent to the events unfolding in the city, as is the case in other cities. They organize themselves under the name of the "İhtiyat Zabitan Society" to resist the occupations and bandit activities. The society not only functions based on military and political events but also engages in social and cultural activities with the aim of enhancing the city's spiritual strength.

After returning from Istanbul to Samsun, Ahmet Naci Efendi serves as a record clerk at the Government Mansion in Samsun. Due to this duty, the memoirist witnessed the day of May 19, 1919, when Mustafa Kemal Pasha arrived in Samsun for the first time. Following Mustafa Kemal Pasha's assignment in Samsun, the organization of the civilian population in the city increases, and the majority of the local population is armed. As a result, the Pontic gangs, who previously roamed freely in the city center, begin to retreat towards the mountains. After Mustafa Kemal Pasha shapes the Turkish National Movement more effectively in Havza, Amasya, Erzurum, and Sivas following his time in Samsun, the British occupation forces stationed in Samsun are forced to leave the city as of October 4, 1919.

Ahmet Naci Efendi, who continues his duties as a clerk at the Government Mansion and his activities within the "İhtiyat Zabitan Society", is assigned as a reserve officer to the 7th Division of the 45th Regiment under the 15th Division Command located in Samsun as of October 26, 1920. Thus, he actively participates in the fight against the Pontic Greek gangs within the army in the Samsun region. The memoirist, who is tasked with maintaining security in the Samsun-Kavak region until April 1921, reports that as a result of the activities of the 45th Regiment in the region, nearly 1,000 Pontic Greek bandits have fled the area. After this assignment in Samsun and its surroundings, the memoirist, as a soldier of the Turkish War of Independence, departs from Samsun to Ankara with the 45th Regiment in April 1921.

With the order of the Central Army dated April 18, 1921, the 45th Regiment intensified its preparations for transfer and on April 25, 1921, it gathered in Havza and started its transportation to Ankara using the Çorum-Sungurlu road. There is certainly a reason for the deployment of the 15th Division, to which Ahmet Naci Efendi is attached, to the Western Front. Despite the victories of the Turkish regular army in the First and Second İnönü battles, the Greek army has not given up its Anatolian campaign. In fact, the Greek army has made preparations for a new offensive. Therefore, the battles in the Western Front, which is under the threat of the Greek offensive, are of vital importance to the Turkish War of Independence. Due to this importance, it became necessary for Turkish military units serving in various regions of Anatolia in the defense of the homeland to reinforce the Western Front. As a result, the Central Army decided to deploy both the 5th Division in Amasya and the 15th Division in Samsun to the Western Front.

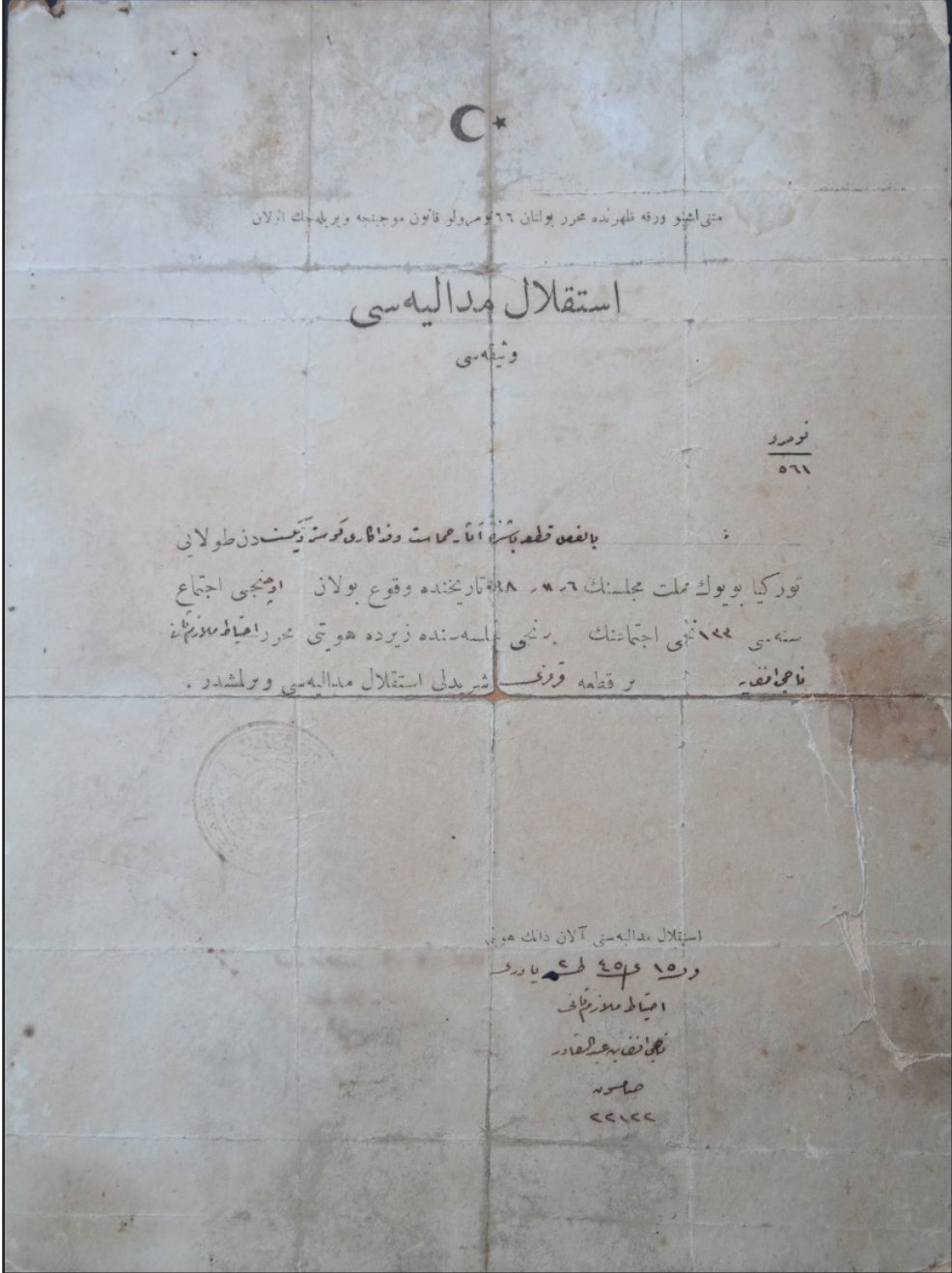
Ahmet Naci Efendi and his regiment reached Ankara after a journey of approximately seven days. The next stop was the Sabuncupınar area beyond Eskişehir. From there, they would proceed to the Seydi Ömer ridges near Kütahya, where active combat was taking place. Ahmet Naci Efendi had his first direct contact with the enemy regarding the Turkish War of Independence near Yeni Köy, in the vicinity of Kütahya, where he writes that officers named Bekir Sıdkı, Fahri, Bedihi, Süleyman, and Sabri were martyred. The memoir's author summarizes the Eskişehir-Kütahya Battles as a "Hellish War".

The struggle of Ahmet Naci Efendi, who was attached to the 45th Regiment of the 15th Division, around Kütahya, continued with the Sakarya and the Great Offensive. During the Sakarya Battles, he would become a veteran, wounded in the right hip and left arm. Ahmet Naci Efendi fought in every battle with unwavering belief and love for his country. He recounts his entry into İzmir with great reverence, just like every Turkish officer, proud to actively contribute to the independence struggle of the Turkish Army and be among those who witnessed this historic event.

As mentioned, the memoir in question belongs to a veteran of the Turkish War of Independence from Samsun. The twenty-five-page memoir includes observations on Mustafa Kemal Pasha's arrival in Samsun on May 19, 1919. It covers the period from Ahmet Naci Efendi's struggle against the Pontus Greek gangs in Samsun to their arrival in Izmir in September 1922, along with his comrades. The study includes Ahmet Naci Efendi's memoir titled "From Samsun to Izmir" and an interview with Necmeddin (Necmi) Cihan.

EKLER

Ek-1: Ahmet Naci Efendi'nin İstiklal Madalyası Beratı
(Samsun Kent Müzesi'nde Sayın Necmi Cihan Bey'in bağışı olarak sergilenmektedir.)

(Günümüz harfleriyle Abdülkadir oğlu Ahmet Naci Efendi'nin İstiklal Madalyası Beratı.)

“Metni işbu varak zuhurunda muharrer bulunan 66 numrolu kanun mûcibince verilecek olan

İSTİKLÂL MADALYASI

VesİKası

Numro

561

Bilfiil kıt'a başında âsâr-ı hamâset ve fedakârî gösterdiğinden dolayı Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin 6.11.338 tarihinde vuku' bulan üçüncü içtimâ' senesi 133üncü içtimâ'nın birinci celsesinde zırde hüviyeti muharrer İhtiyât Mülâzım-ı sâni Naci Efendi'ye bir kıt'a ve kırmızı şeritli İstiklâl Madalyası verilmiştir.

İstiklâl Madalyası'nı alan zâtın hüviyeti

15. Fırka 45. Alay 2. Tabur Yâveri

İhtiyât Mülâzım-ı sâni

Naci Efendi bin Abdülkadir

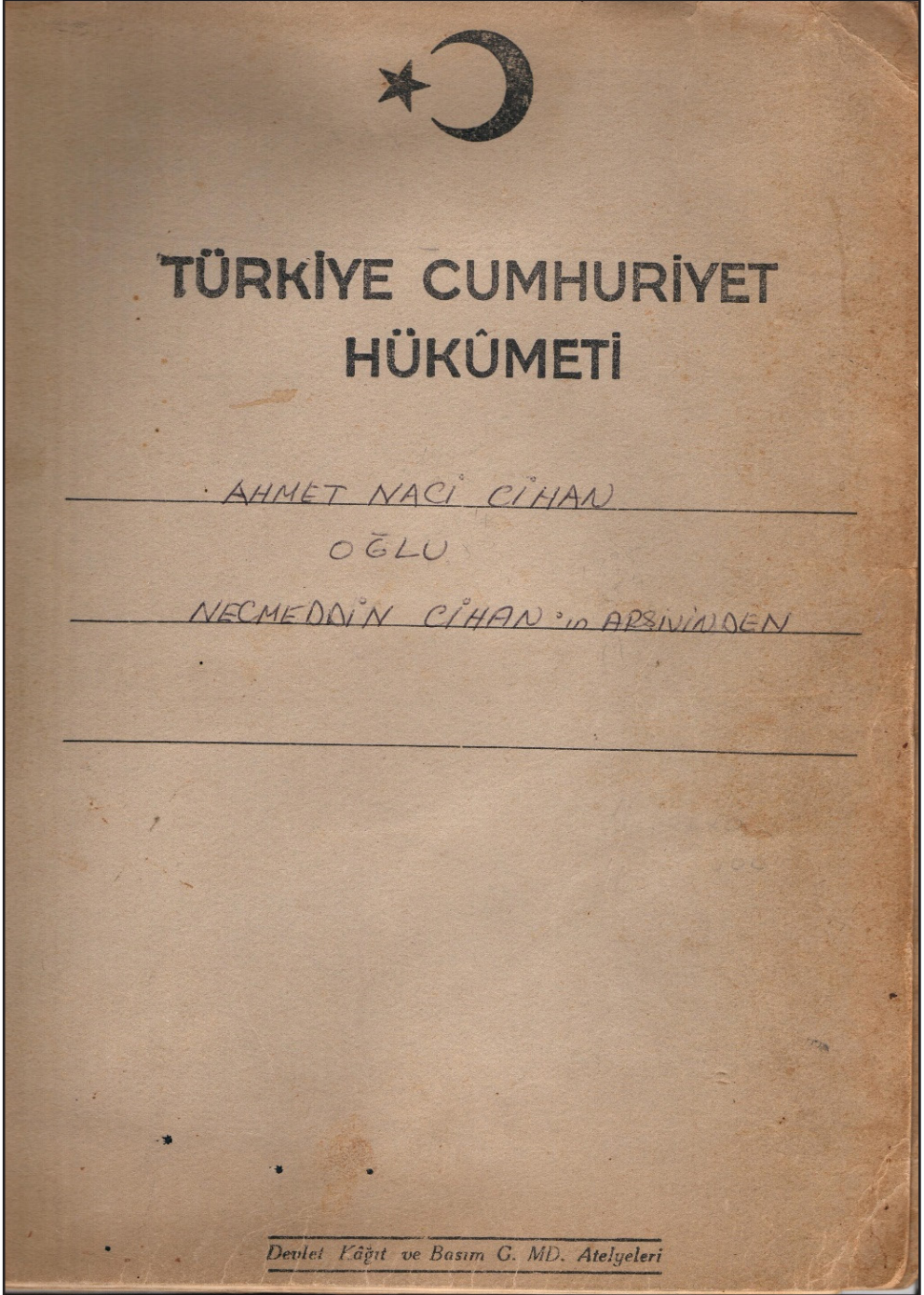
Samsun

22122"

Ek-2: Abdülkadir oğlu Ahmet Naci Efendi'nin Üniformalı Fotoğrafı

Ek-3: Ahmet Naci Efendi'nin "Samsun'dan İzmir'e" adlı hatratının kapak sayfası

Ek-4: Hatıratın 1. sayfası

Samsundan - İzmire

(1)

1330 senesi Temmuz ayına tesadüf eden bir ramazan gecesi idi Şimdiki merkez ve iş bankasının yapıldığı arsada büyük bir kahve vardı. Oramazan gecesi bu kahvede otururken seferberlik ilan edildiğine dair ozaman Samsunda müntezir (Aksisada) gaze tesi birde (Aksisada) ilavesi çıkartarak çocuklar vasıtasile kahvelerde ve sokaklarda bu seferberlik memlekete ilan edili yordu. On paraya satılan bu ilaveden bir danede ben alarak oku dum. 1308 doğumlu olduğumdan dolayı bende bu seferberliğe davet olunuyordum.

Seferberlik ilanını müteakıp Rus donanmaları kara deniz sahil lerini tehdit altına almış ve kara denizde bulunan bilumum yolcu ve yük vapurları derhal seferlerini keserek her birisi bir tarafa sığınmışdı.

Yalnız moturlu ve yelkenli kayıklar kaçak olarak seyrisufer yapabiliyorlardı. Bunlardan bazıları seferlerinde rasladıkları rus deniz altılarile ellerindeki tüfenklerle mücadele etmek suretile sahilleri takiben seferlerine devam edebiliyorlardı. Seferberliğe icabetle Samsun askerlik şubesinde bir sene kadar yazıcı olarak askerlik vazifemi ifa ederken tahsilim dolayigile kanunen hizmeti maksureye tabi tutularak (1331) senesinin kanun 22 nci ayında Lapa. Lapa gar yağarken bende bu kayıklardan birisi ne un iskelesinden binerek Samsundan ayrılmış ve on yedi gün deniz üzerinde çalkanarak en nihayet istanbulun sarı yerinde inmışdim.

İstanbul Erenköy intiyat Zabıt talimhahına kaydım yapılarak bir sene sonra mümtaz (A) rütbesile talimhahı bitirdikten sonra çekilen kura neticesinde Pendikde küçük zabıt talimhahına mü- allim olarak tayin edildim.

Müttefiklerimizle beraber mağlubiyetimizle neticelenen bu sefer berlik 1334 senesi sonlarında yapılan mütarekeyi müteakıp istanbul düşman kuvvetleri tarafından derhal işgal edilmişdi. Senelerdenberu memleketimizi tarafından derhal işgal edilmişdi. Senelerdenberu memleketimizi içinden gemiren yerli ve yabancı ecnebi millet bu işgal kuvvetlerinden aldıkları cesaretle istanbulda bulunan türk zabıt ve polislerine karşı yaptıkları hakaretleri pendikde haber alıyordum.

Param yok Zabıt maasım kesilmiş onbeş gün pendikde aç, sefil bir durumda zayıf ve hasta düğdüm. Bir fırsat bulup istanbula gitmek icap ediyorsada tren parası tedarik etmek mümkün değil üzerimde bulunan bir eski battaniyeyi ozamanki para ile elli kuruşa satarak istanbula giderken kargıma çıkacak her hangi bir tehlikedende gendimi korumak maksadile resmi elbisemin göğüs düğmelerini koparup ve apuletlerimide sökerek istanbula indim. Mütareke şayiaları bağladığı gündenberu istanbula gitmemişdim. Köprüye çıktığımda istanbulun insanca değişmiş olduğunu gördüm Hasta ve perişanım. Cebimde onparam yok tanış hiç kimsede göre- miyorum. Kantarcılara doğru yollanarak eskiden tanıdığım bir otele giderek otelciden o civarda samsunlu kimse olup olmadı ğını sordum.

Ek-4: Hatıratın 25. sayfası

(25)

Bu pavyonlarda alayımız hali istirahatatta iken bir gece saat on ikide Fırkadan telefonla verilen emir üzerine alayımız ictima ederek yine buca yolunu takiben izmire indik.

Bir ay evvel Alay Yaveri olarak tayin edilmişdim.

Alay kumandanı izmirdeki evinde kaldığı için verilen bu emri bizzat ben almış ve derhal izmire bir suvari göndererek alay kumandanını haberdar etmişdim. Fakat bu harekât ne içindi. Nereye gidiyorduk. Kimse bilmiyordu.

Alay kumandanı karargahı izmirde bulunan fırkadan alayın hangi isti kamete hareket ettiğini öğrenmiş ve konak yanında alayı bekliyordu. Sabah olmuşdu. İzmirin güzel yalisından (O zaman Kokar Yalı idi.) Ta karşı yakaya kadar olan sahili avcı hattı ile abluka altına aldık. Neticeye intizar ediyorduk.

Akşam yaklaşıyordu. Birde gördük ki İzmir limanında bulunan bütün ecne bi donanmaları tekerle kolda izmir limanını terketmek üzere harekâta geçdiler.

O zaman haber aldığımız Büyük (Mustafa Kemal) kırk sekiz saat zarfında izmir limanını terk etmeleri için donanma kumandanlarına oltmatum vermiş.

Donanmalar limanı terk edene kadar avcı halinde sahilde bekledik.

Akşam karar almış ve donanmalarda tamamen limandan çekilüp gitmişlerdi. Alayımız aldığı ikinci bir emir üzerine tekrar ictima ederek yine Gazi emir pavyonlarına hareket etti.

İşbu Hatıremın başlığında (19 Mayıs 1335) tarihinde Mustafa Kemal Paşa Samsuna ayak basdığı vakit nerede ve nasıl gördüğümü ve selamla dığımı bahsetmişdim.

Dört sene evvel Samsuna ayak basmış ve memleketi düşman ayakları altından kurtarmak için bir çok mahrumiyetler içinde cidala atılan ve hayatını memleketi uğruna vakfeden büyük türk çocuğu (Mustafa Kemal)ın emru kumandasında ufacak bir cüz olarak bende vatan hizmetine davet edilmiş ve u tarihten itibaren Bölük kumandanı olarak evvela Samsundaki Pontoscu teşkilâtını imha ve sonrada anadolumuza saldıran düşmanı Ak denize dökmek üzere şerb cebhesine hareket etmiş ve seneler süren uzun mücadeleden sonra önüne katarak izmire koğaladığım düşmanı (Nif) boğazından (İzmire) doğru takip ederken Otomopille izmire doğru inen (Mustafa Kemal) Paşayı işte burada ve dört sene sonra yine selamlamış ve yine peşini takiben izmire girmişimdir.

(İzmire girdikten sonra şahsıma)
verilen takdirname sureti

15 ci Fırka kumandanlığı
Şube : 2 836

İzmir Bayraklı
14 - 7 - 339

Alay(46) Yaveri Mühlâzım
Naci efendiye

Vatanın en buhranlı anlarında orduya iltihak ederek memleketi her tarafdandan istila eden düşman seylabından kurtarmak için ifa ettiğiniz hizmet ber güzide orduda lâ yemut hatıralar bırakmış ve ordu cüzi içinde fırkanın şan ve şerefle çarpıştığı muhtelif muharebelerin zafarla tetevüdü hususunda sebmeden himmet ve gayretiniz fırkanın ebedi hurmet ve şükranı kazanmıştır.

15 ci Fırka K.
Naci Tinas

Ek-6: Ahmet Naci Efendi'nin Samsun Asrı Mezarlık'ta 31. Ada'da yer alan kabri

